

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

SITUACIONI IZVEŠTAJ SA KONSULTATIVNIH SASTANAKA

održanih u periodu od 19 - 23. maja 2014. godine

Ovaj izveštaj pripremljen u okviru projekta "Zajednice za decu" koji sprovodi World Vision Austrija a finansira Evropska komisija u okviru programa podrške civilnom društvu u Srbiji. Izveštaj je namenjen projektnom timu i ima svrhu da pruži detaljne informacije o postojećoj saradnji aktera u lokalnoj zajednici u oblasti obezbeđivanja podrške deci, prikupljene na konsultativnim sastancima, radi donošenja odluka zasnovanih na podacima u nastavku projekta. Izveštaj je podeljen u 4 dela: (I) Uvod, (II) Rezime, (III) Pojedinačni izveštaji iz gradova i opština, (IV) Zaključci i predlozi mogućih pravaca delovanja u nastavku projekta, (V) Lista skraćenica.

(I) Uvod

U periodu od 19-23. maja 2014. godine održani su konsultativni sastanci sa akterima u lokalnoj zajednici u Pirotu, Knjaževcu, Kruševcu, Novom Sadu i Užicu kao prva grupa aktivnosti u okviru projekta *Zajednice za decu*. Na 5 održanih sastanaka je bilo prisutno ukupno 77 učesnika/ca predstavnika/ca 62 institucije i organizacije iz 5 gradova, od čega 17 muškaraca (22%) i 60 žena (78%).

Ciljevi konsultativnih sastanaka su bili:

1. da se analizira i opiše postojeća saradnja aktera u lokalnoj zajednici u oblasti brige o deci i unapređivanju položaja ranjivih grupa dece¹ i identifikuju oblasti u kojima je moguće unaprediti tu saradnju;
2. da se identifikuju potrebe i teme za lokalne obuke i sastanke u drugoj polovini 2014. godine;

Program sastanaka bio je podeljen u 3 celine. U prvom delu sastanaka (otvaranje) predstavljeni su: projekat *Zajednice za decu*, institucije koje ga sprovode, ciljevi sastanka i način rada i učesnici/e sastanka. U drugom delu su održane diskusije na prethodno definisane teme (1. postojeće mere, 2. intersektorska saradnja i koordinacija, 3. adekvatnost mera, 4. održivost mera, 5. prenos nadležnosti i decentralizacija) koju su facilitirali lokalni partneri uz podršku Tijane Morače iz Agroinvest fondacije Srbija/World Vision Austrija (AFS/WV). U poslednjem trećem delu su sumirani zaključci i napravljen dogovor o narednim aktivnostima na projektu. Dogovoreno je da se nakon sastanaka učesnicima pošalje nacrt izveštaja sa sastanka i da se putem maila izveštaji dopune, koriguju i pojedini delovi dodatno pojasne. Finalni izveštaji treba da budu osnov za planiranje obuka u lokalnoj zajednici i drugih aktivnosti u nastavku projekta (priprema priručnika).

(II) Rezime

Gradovi Užice i Kruševac su zajedno sa opštinom Pirot predstavljali primere lokalnih samouprava koje su veoma senzitivisane kada je reč o deci i u kojima vlada standard brige po meri deteta. Karakterisala ih je dobra interesorna saradnja i veliki broj usluga i mera podrške koji su bili dostupni deci i njihovim starateljima. Lokalni izbori iz 2012. godine su u pojedinim gradovima ovakvu sliku promenili. Promena

¹ Materijalno ugrožena deca, deca sa smetnjama u razvoju, deca žrtve nasilja i žrtve trgovine ljudima, Romska deca, deca koja žive i rade na ulici, deca u riziku od prevremenog napušta školovanja, deca sa rizikom u ponašanju i td.

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

lokalne vlasti dovela je do stagnacije i diskontinuiteta sa politikama brige o decu koje su do tada bile na snazi u Užicu i Kruševcu. Brojne usluge socijalne zaštite koje su u ovim gradovima godinama bile razvijane, pilotirane i na kraju institucionalizovane, u međuvremenu su ugašene. Lokalna regulatorna dokumenta koja su omogućavala podsticajno okruženje za brigu o deci (poput lokalnih planova akcije i strategija socijalne zaštite), prestala su da budu primenjivana ili su jednostavno ignorisana do isteka vremena njihove punovažnosti, a nakon isteka nisu obnavljani. Opstale su tek pojedine mere koje finansiraju lokalne samouprave² i usluge koje u skladu sa svojom osnovnom delatnošću pružaju institucije različitih sistema³. Sa druge strane Pirot se još od 2005. godine smatra opštinom po meri deteta jer već 9 godina uspešno sprovodi politiku brige o deci sadržanu u lokalnom planu akcije za decu.

U svim posmatranim opštinama i gradovima većinu usluga i mera finansira lokalna samouprava preko centra za socijalni rad (CSR). Najčešće su u pitanju usluge socijalne zaštite definisane lokalnom odlukom o finansiranju usluga socijalne zaštite kao i ad hoc mere podrške (poput finansiranja besplatnog boravka u vrtiću, besplatni udžbenici i užina za ugroženu decu, jednokratna finansijska davanja, finansiranje pojedinih lečenja ili prevoza do bolnice i sl.) koje se finansiraju na osnovu lokalne odluke o ostvarivanju dodatnih prava.

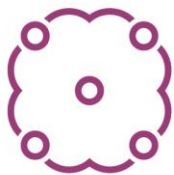
U **analizi uloga i odgovornosti različitih aktera** u oblasti brige o deci u izabranim gradovima i opštinama, gradske i opštinske uprave se javljaju sa pre svega kao regulatori lokalnog ambijenta za brigu o deci i u skladu sa donetom regulativom obezbeđuju finansijska sredstva za usluge i mere koje se obezbeđuju preko lokalnog centra za socijalni rad. CSR ima širok spektar nadležnosti i ovlašćenja u sferi socijalne zaštite dece i porodica. U njihovu nadležnost spada široka lepeza aktivnosti od terenskog rada (odlazak u porodicu) do sudskih postupaka zaštite, savetovanja, novčanih davanja i direktnog pružanja usluga. Različita novčana prava i davanja se isplaćuju preko CSR, finansiraju se različiti troškovi postupaka (troškovi veštačenja u sudskim postupcima), lečenja dece za sve što pravilnikom Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje (RFZO) nije predviđeno kao besplatno lečenje i usluga za decu (smeštaj u hraniteljsku porodicu i svi prateći troškovi od obezbeđivanja garderobe do nadoknade hraniteljima i putnih troškova). Preko predškolskih ustanova, osnovnih i srednjih škola obezbeđuju se mere podrške svoj ili samo socijalno ugroženoj deci poput besplatnog pohađanja vrtića, besplatnog prevoza knjiga i užine za decu. Ove institucije takođe sprovode mere zaštite dece od zlostavljanja i zanemarivanja i učestvuju u sistemu prikupljanja i razmene podataka u vezi sa upisom i nastavkom školovanja. Interresorne komisije (IRK) objedinjavaju stručne radnike iz prosvetnog, zdravstvenog i socijalnog sistema i vrše procenu potrebe deteta za dodatnim vidovima podrške. Zdravstveni centri (ZC) i domovi zdravlja (DZ) u saradnji sa obrazovno-vaspitnim ustanovama vrše praćenje zdravstvenog stanja i razvoja dece i vrše mere prevencije od bolesti i zaraza. Škole sa domovima zdravlja mogu sarađivati i u oblasti zdravstveno-vaspitanog rada za unapređenje i očuvanje zdravlja dece. Osim toga, obezbeđuju usluge savetovanja za decu, mlade i njihove porodice.

Deci i mladima su u izabranim gradovima i opštinama dostupni različiti programi, usluge i mere projektnog karaktera koje najčešće sprovode udruženja građana (UG). Dostupne su i usluge (najčešće volonterske) koje se obezbeđuju kroz ad hoc projekte nevladinih organizacija (NVO). Međutim ovo su najčešće ad hoc, kratkoročne i kvantitativno ograničeno dostupne mere koje zavise od obima i dužine finansiranja od strane donatora. Pojedina udruženja (npr. Korak napred iz Kruševca) su se specijalizovala za pružanje

² Npr. besplatna užina i školski pribor za decu u obrazovanju, finansiranje troškova prevoza za decu i sl.)

³ Npr. savetovališta za decu i mlade u okviru DZ i CSR, usluge dnevnog centra za decu, smeštanja u hraniteljske porodice kao

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

specifičnih usluga socijalne zaštite i u tom smislu razvila stručne, tehničke i prostorne kapacitete za pružanje usluge.

Kada je reč o finansiranju, najčešće je u pitanju **kombinovano finansiranje** iz budžeta lokalne samouprave i iz donatorskih sredstava pri čemu je iz donatorskih sredstava najčešće finansiraju usluge socijalne zaštite koje se pilotiraju ili programi udruženja građana. Ovakav oblik finansiranja je u proteklom periodu naročito bio razvijan u Užicu gde je na svakoj budžetskoj liniji za decu bio planiran izvor iz budžeta i dodatni izvor iz donacija. U lokalnim budžetima nije uvek jasno vidljivo koja sredstva i na kojim linijama su opredeljena za decu. Kruševac je npr. u periodu od 2008. do 2012. imao posebnu budžetsku liniju za finansiranje Strategije socijalne na kojoj su bila i sredstva za ranjive grupe dece, zatim liniju za finansiranje lokalnog plana akcije (LPA), a koristila su se sredstva i sa drugih pozicija (npr. sredstava namenjena kabinetu Gradonačelnika koristila su se finansiranje prevoza bolesne dece).

Sve mere podrške deci **imaju uporište** u Odlukama lokalnih organa o pravima građana u socijalnoj zaštiti (kada je reč o merama koje se finansiraju iz budžeta lokalne samouprave) kao i u različitim lokalnim strateškim dokumentima⁴. Interresorne komisije svoj rad i mere koje izriču zasnivaju na Smernicama za rad IRK.

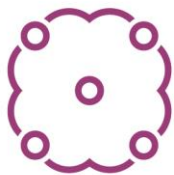
Intersektorska saradnja i koordinacija između institucija koje obezbeđuju podršku deci postoji u određenoj meri i one su u vršenju svojih nadležnosti najčešće i oslonjene jedna na drugu. Dobra interpersonalna saradnja unutar IRK ali zbog nedostatka finansijskih sredstava efekti rada IRK često nisu dovoljno vidljivi. Učesnica u Pirotu istakla je da je "najveći problem u radu IRK nedovoljan obim novčanih sredstava za pružanje mera i usluga prema izvršenoj proceni. Pošto se mere finansiraju iz budžeta lokalne samouprave, veoma je važno da u lokalnoj samoupravi na pozicijama donosilaca odluka postoje ljudi koji su senzibilisani za potrebe ranjivih grupa". Saradnja se ostvaruje i u oblasti zaštite dece od zlostavljanja i zanemarivanja. Intenzivna saradnja se odvija i između zdravstvenih i obrazovno-vaspitnih institucija na praćenju zdravstvenog stanja i razvoja dece i prevenciji širenja bolesti i zaraza.

Saradnja sa civilnim društvom i stepen uključenosti civilnog društva u oblast brige o deci se razlikuje od grada do grada. U Kruševcu je u ranijem periodu civilno društvo bilo katalizator saradnje koja se ogledala u potpisanom Protokolu o intersektorskoj saradnji i postupanju sa decom sa rizikom u ponašanju. Danas se za Kruševac može konstatovati samo deficit učešća udruženja u relevantnim procesima za decu. U Pirotu, Novom Sadu i Knjaževcu udruženja su nosioci novih inicijativa i procesa za decu. Nedovoljna je **saradnja sa naučno-istraživačkim institucijama** (npr. u Novom Sadu) koje mogu da ponude mnogo u oblasti istraživanja, analize i interpretacije socijalnih prilika i potreba.

Iako sa većinom roditelja postoji dobra saradnja, neophodno je u intersektorskom saradnjom obuhvatiti i **roditeljsku zajednicu** radi bolje komunikacije i rešavanja tekućih izazova. Jedan od ključnih izazova je i "nizak kapacitet za roditeljstvo" i nerazumevanje zbog čega se u pružanju mera podrške javljaju brojni problemi. Npr. pojedini roditelji ne žele da daju saglasnost na propisanu meru podrške detetu, jer je smatraju neadekvatnom ili stigmatizacijom. Pomenuti su i primeri da roditelji ne dozvoljavaju stručnim radnicima da razgovaraju sa detetom u slučajevima kada se dete nasilno ponaša i procedura nalaže razgovor sa detetom. U Pirotu je čest slučaj da roditelji Romske dece iz socijalno ugroženih porodica

⁴ Lokalne strategije razvoja socijalne zaštite i akcioni planovi za decu, kao i različiti strateški dokumenti podrške Romskoj populaciji.

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

odbijaju da dete prebace u redovnu školu po nalogu IRK, u skladu sa najboljim interesom deteta, već insistiraju da dete ostane u specijalnoj školi kako ne bi izgubili materijalne povlastice koje po tom osnovu ostvaruju. Isto je i u Knjaževcu zbog čega CSR i škole u Knjaževcu razmatraju mogućnost organizovanja "škole roditeljstva" u okviru koje bi edukovali roditelje kako da vrše svoju roditeljsku funkciju i kako da reaguju u različitim situacijama u kojima se najčešće ne snalaze dok opština Pirot pronalazi načine da redukuje ovakve slučajeve uslovljavanjem ostvarivanja nekog prava ispunjavanjem određenih obaveza.

Ipak, zaključeno je da je najveći **izazov u saradnji sa ravnosudnim organima**. U mnogim slučajevima zaštite dece neophodna je momentalna reakcija (npr. CSR je u slučaju nasilja u obavezi da izrekne meru u roku od 24 časa) koja sa strane sudstva brza mera često izostane ili nije adekvatna⁵.

Institucijama je **neophodan period obuke i sticanja rutine** u primeni nove procedure u saradnji sa drugom institucijom i međusobnog usaglašavanja s obzirom da se svake godine pojavi po neki novi pravilnik ili zahtev kojim oni treba da ovladaju. S tim u vezi, bolje definisane i razrađene procedure bi doprinele bržem sticanju rutine, bržem usklađivanju institucija, boljoj komunikaciji i saradnji i na kraju kvalitetnijoj usluzi za korisnika. U procedurama bi takođe trebalo **smanjiti administraciju i pojasniti značenje** određenih pravilnika kako bi se osnažilo samopouzdanje institucija da propis primenjuju na autentičan način i da ispravno postupaju. Dobar primer je novosadska IRK u okviru koje je saradnja na stručnim poslovima brza i efikasna ali opterećena brojnim administrativnim procedurama: pisana komunikacija je obavezna, a administraciju dodatno komplikuje nekomplementarnost i kontradiktornost propisa. U Novom Sadu je u brojnim slučajevima postojeća **saradnja ostvarena projektno**⁶. Na ovaj način je formirana Mreža za sprečavanje trgovine decom kao i Mreža za zaštitu dece od nasilja i zanemarivanja. Saradnja u okviru ovih mreža je zadovoljavajuća, komunikacija je dobra i redovna i reakcije su brze i efikasne kada se prijavi sumnja na zlostavljanje ili zanemarivanje.

Adekvatnost mera je teško procenjivati obzirom da su retki slučajevi sistematskog sprovođenja nadzora nad primenom i evaluacije mera i usluga. Kroz redovnu rutinu i praksu pojedine institucije (npr. CSR) povremeno mogu da dođu do novih podataka i informacija i uoče propuste u pojedinim merama i uslugama. Među ilustrativnim primerima su i primeri zloupotreba novčane socijalne pomoći i hraniteljstva u Knjaževcu (videti izveštaj za Knjaževac). Institucije su u svim gradovima (a naročito u Novom Sadu i Knjaževcu) saglasne da još uvek ne postoji adekvatna mera prevencije ispadanja iz škole dece čiji roditelji odlaze na sezonski rad u inostranstvo i vode i decu koja tako neopravdano odsustvuju sa nastave više meseci.

Planiranje i procena adekvatnosti mere ili usluge bi bili precizniji i celishodniji kada bi podaci koje prikupljaju institucije po službenoj dužnosti ali i UG pružaoci usluga bili objedinjeni, sistematizovani i dostupni na jednom mestu, što sada nije slučaj. U Užicu npr, svaka institucija ima neku svoju bazu koja se po strukturi i podacima razlikuje od baze druge institucije i ne postoji objedinjena baza podataka dostupnih na jednom mestu. Takođe, postojeći podaci nisu pouzdani i ažurni. Postojeće baze podataka u

⁵ Npr. u slučaju nasilničkog ponašanja deteta, CSR je meru izrekao 2010. godine, a roditelj je na sudu do 2014. godine osporavao meru kao neadekvatnu sa argumentacijom da CSR nije iskoristio prvo neku adekvatniju meru poput ukora ili upozorenja roditelja. Drugi primer je takođe iz 2010: CSR je izrekao meru da se dete dodeli jednom od roditelja sa modelom viđanja, a slučaj još uvek nije rešen, jer je usledio niz žalbi, dokazivanje nasilja roditelja nad detetom, pa zloupotreba veštačenja itd.

⁶ Obično se sa donatorom dogovori pilotiranje nove mere ili usluge u gradu što podrazumeva i aktivno učešće svih nadležnih institucija, a zatim se obezbedi podrška rukovodioca tih institucija i formalizuje se u formu sporazuma, protokola ili memorandum o saradnji. Na taj način se institucija i formalno obavezuje da će na predviđeni način učestvovati u projektu.

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

institucijama se ne koriste dovoljno u svrhu planiranja, analiziranja i procene efekata i adekvatnosti mera niti su dostupne zainteresovanoj javnosti i istraživačima koji mogu da ponude kvalitetivna istraživanja i interpretacije podataka. Kako bi podaci i informacije bili dostupniji i efikasniji, neophodno je usaglašavanje akata unutar jednog sistema koji mora biti interno prohodan i to tako da svaka informacija ima svoj logičan kraj, jer ona samo tako može biti korisna sistemu. Još uvek u okviru jednog sistema nisu usaglašeni svi akti, a čak se ne koristi ni ista terminologija.

Mišljenje učesnika sastanka u Kruševcu je da su **za održivost potrebni** materijalna sredstva, politička volja i adekvatan pravni okvir, dok učesnici novosadskog sastanka smatraju da održivost najviše zavisi od dostupnosti finansijskih sredstava i stručnog kadra. U opštini Pirot, većina mera se finansira iz opštinskog budžeta i zavisi od lokalnih političkih prilika koje su u proteklom periodu bile stabilne i time omogućile prioritizaciju politike za decu u lokalnom budžetu (alociranje sredstava, definisanje posebnog razdela za LPA i sl.)⁷. U Užicu održivost zavisi najviše od dostupnosti finansijskih sredstava.

U sferi usluga socijalne zaštite, u pojedinim gradovima⁸ **usluge koje su započete kao projekti prerasle su u održive usluge** koje se sada finansiraju iz budžeta lokalne samouprave. Njihovu održivost potvrđuju brojne evaluacije i monitorinzi. U Kruševcu i Užicu, sve usluge koje su bile uvedene projektno su ukinute nakon promene lokalne vlasti 2012. godine.

Kada je reč o merama i uslugama koje pružaju UG, ona rade uglavnom projektno i usluge i mere se pružaju onoliko dugo koliko traje **projektno finansiranje**. Pojedina UG imaju svoje stalne programe koji se zasnivaju na **volonterskom angažovanju** i manje su zavisni od donatorskih sredstava.

5

Ključni problem u prenosu nadležnosti sa centralnog na lokalni nivo jeste **izostanak prethodnog konsultovanja** sa lokalnim nivoom. Naročito je u prosvetnom sistemu evidentan problem da svaka promena ministra i njegovih/njenih saradnika donosi i nove inicijative prema lokalnim institucijama i umnožavanje nivoa i polja odgovornosti. Npr. jedna ekipa u ministarstvu započne jedan projekat, finansira ga i podržava nekoliko godine, a zatim dolazi do promene ministra, dolazi novi ministar sa novim projektom i novim zahtevima, stari projekat ostaje bez podrške, ali se očekuje da stručni kadar u OŠ nastavi da ga sprovodi i da ima kapacitet da pilotira i uvede i novi projekat u OŠ. Stručne službe, naravno, ne mogu da isprate sve nove zahteve bez dodatne podrške, administracija se povećava i usložnjava i dolazi do zasićenja. Drugim rečima, OŠ su zbog navedenih okolnosti prinuđene da se bave onim što je trenutno aktuelno, a pošto za druge projekte i mere nema dovoljno kapaciteta, ti projekti i mere ostaju po strani.

Takođe je konstatovan problem **nepostojanja mehanizma dvosmerne komunikacije** između centralnog i lokalnog nivoa radi konsultovanja, pružanja stručne podrške u primeni nadležnosti i izveštavanja o saznanjima iz prakse.

(III) Pojedinačni izveštaji iz gradova i opština

⁷ Zahvaljujući političkoj stabilnosti, nije bilo ni značajnih kadrovskih promena u profesionalnoj administraciji što je omogućilo da se u institucijama i sektorima koji rade sa decom razvije intersektorska saradnja, timska dinamika i stručni kapacitet. S tim u vezi, po usvajanju LPA, u sistematizaciji radnih mesta u opštinskoj upravi definisano je radno mesto "šefa službe za praćenje stanja dece u svim oblastima života dece", čiji je osnovni zadatak da prati i usmerava sve aktivnosti u opštini koje se tiču podrške deci.

⁸ Knjaževac, Pirot i Novi Sad

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

(III.1) Opština Pirot

Uvod

Konsultativni sastanak u Pirotu održan je 19. maja 2014. godine u sali za sastanke Opštinske uprave, a Resurs centar Pirot bio je organizacija domaćin. Na sastanku je bilo prisutno 12 učesnika/ca iz sledećih institucija: Centar za socijalni rad Pirot (CSR), Opštinska uprava Pirot, Dom zdravlja Pirot (DZ), nevladine organizacije (NVO) Resurs centar Pirot, Prijatelji dece Pirot i Žene juga/Centar za razvoj preventivnih politika, Predškolska ustanova (PU) Čika Jova Zmaj, Osnovne škole (OŠ) Dušan Radović, Sveti Sava, i 8. septembar. Pomenuti akteri su izrazili interesovanje da učestvuju u projektnim aktivnostima i doprinesu ostvarivanju projektnih ciljeva, dok je facilitatorica sastanka istakla da će intenzivnije aktivnosti usmerene na lokalnu zajednicu započeti u septembru.

Program sastanaka bio je podeljen u tri celine. U prvom delu (otvaranje) koji je trajao 30 minuta predstavljen je projekat "Zajednice za decu", institucije koje ga sprovode, ciljevi sastanka i način rada, kao i učesnice/ci sastanka. U drugom delu koji je trajao 2 sata i 10 minuta održana je diskusija na 5 tema (1. tekuće mere, programi i inicijative, 2. intersektorska saradnja i koordinacija, 3. adekvatnost mera, 4. održivost mera, 5. decentralizacija i prenesene nadležnosti) koju je facilitirala Slavica Stanisavljević stručnjakinje za dečiju zaštitu i Tijane Morače iz AFS/MV, uz podršku Marka Stojanovića iz WEBIN. U poslednjem, trećem delu koji je trajao 20 minuta identifikovane su dobre prakse i nedostaci u oblasti obezbeđivanja podrške deci u opštini Pirot i napravljen je dogovor o narednim aktivnostima na projektu.

6

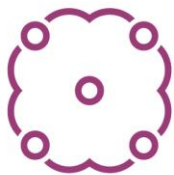
Postojeće mere, usluge i programi brige o deci

Uvodna tema diskusije odnosila se na **analizu postojećih mera, usluga i programa brige o deci** u opštini Pirot. U ovom delu diskusije smo želeli da sagledamo sledeće:

- šta i na koji način rade institucije prisutnih predstavnika/ca u oblasti obezbeđivanja podrške deci (npr. direktan rad sa korisnicima, rad na politikama za decu i sl.)
- koje mere, programi i inicijative (institucionalno i vaninstitucionalno) se trenutno sprovode u oblasti obezbeđivanja podrške deci i kakvu funkciju i cilj imaju
- šta čini pravni i finansijski okvir za sprovođenje tih aktivnosti (zakon, odluka, projekat, budžet i sl.)

Učesnici su naveli da njihove institucije deci i njihovim porodicama/starateljima pružaju usluge i mere podrške iz svoje nadležnosti. Najveći broj mera pruža/sprovodi CSR, a finansira opština iz budžeta (finansijska podrška određenim ugroženim kategorijama dece, finansiranje boravka u predškolskoj ustanovi dece čiji su roditelji korisnici novčane socijalne pomoći (NSP), dece koja su smeštena u hraniteljskim/starateljskim porodicama i dece sa smetnjama u razvoju, novčana pomoć za treće dete u porodici i novčana pomoć samohranim roditeljima, besplatni udžbenici za ugroženu decu, finansiranje lečenja dece za sve što pravilnikom Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje (RFZO) nije predviđeno kao besplatno lečenje i td). Tu su i dva preventivna programa - "Nije teško biti fin" i "Bez nasilja na ulicama i školama". Usluge iz svoje nadležnosti deci pruža i DZ (usluga savetovaništva, vakcinacija predškolske dece i sl.), dok interesorna komisija (IRK) izriče mere upućivanja deteta u redovnu ili specijalnu školu kao i druge mere i mišljenja u vezi sa pružanjem podrške detetu u

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

obrazovanju. Organizacije civilnog društva⁹, škole¹⁰ i DZ povremeno sprovode različite projekte podrške čiji su krajnji korisnici deca. PU "Čika Jova Zmaj" posebne oblike dečije zaštite sprovodi kroz uspostavljeni Tim za inkluziju i Tim za zaštitu od nasilja koji za sada funkcionišu u okviru redovnog radnog vremena i čine ih vaspitači i stručni saradnici, a u planu je formiranje Savetovališta za roditelje (od avgusta). OŠ "Osmi septembar" takođe ima Tim za inkluziju i Tim za zaštitu od nasilja, ali ističe potrebu za defektologom i dobru saradnju sa IRK. Pri Opštini je upravno formirana Komisija za pristupačnost, koja bi trebalo da uvede uslugu personalne asistencije za decu na lokalnom nivou. CSR ima uspostavljen i SOS telefon - podršku žrtvama nasilja, putem koga posredno pruža socijalnu zaštitu i deci.

Sve pomenute mere imaju za cilj **obezbeđivanje direktne podrške deci i njihovim porodicama** i posredno unapređivanje njihovog položaja u društvu. Većina mera se sprovodi institucionalno preko CSR i institucija prosvetnog i zdravstvenog sistema uz povremeno uključivanje suda i policije. Mere podrške koje se realizuju u okviru projekata NVO, pružaju se u saradnji sa institucijama ili vaninstitucionalno.

Pravni i regulatorni okvir za većinu pomenutih mera čine **Lokalni plan akcije za decu** (LPA) „Pilot po meri dece“, za period od 2005–2010. godine¹¹ i različite **odluke opštinskih organa** (Odluka o društvenoj brizi o deci, Odluka o finansiranju boravka u predškolskoj ustanovi, Odluka o dodatnim pravima u okviru društvene brige o deci i sl.). IRK svoj rad i mere koje izriče zasniva na Smernicama za rad IRK. Ipak, LPA zavređuje posebnu pažnju: sve što se u proteklih 9 godina sprovodilo u opštini Pirot (mere, prava, aktivnosti, projekti, i sl.), a ima veze sa podrškom deci i njihovim porodicama, bilo je zasnovano na LPA. Ovaj dokument predstavlja srednjeročni strateški okvir za unapređivanje položaja dece u Pirotu. Za sprovođenje LPA formiran je Tim za implementaciju u koji su ušle osobe koje su bile rukovodioci operativnih timova multisektorskog saveta, a njihova saradnja definisana je Protokolom o saradnji i Smernicama za rad. Sve institucije i organizacije koje rade za decu i sa decom doprinose implementaciji LPA kroz svoje redovne aktivnosti i projekte. Danas u Srbiji 21 opština i grad imaju usvojen LPA za decu, a opština Pirot se smatra primerom dobre prakse.

7

Kada je reč o finansiranju, najčešće je u pitanju **finansiranje iz budžeta opštine** (mere i prava iz opštinskih Odluka), dok se projekti finansiraju delimično iz budžeta opštine sa razdela za LAP za decu, a delimično iz donatorskih sredstava. Povećanje broja mera podrške i dodatnih prava za korisnike decu i njihove porodice koji se finansiraju iz opštinskog budžeta, omogućeno je uvećanim transferima opštinskom budžetu po osnovu prihoda od poreza na zarade.

Intersektorska saradnja i koordinacija

U okviru druge teme koja se odnosila na **intersektorsku saradnju i koordinaciju**, razmatrana su sledeća pitanja:

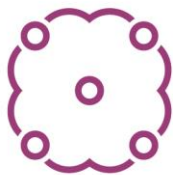
- u kojim oblastima je uspostavljena saradnja među akterima (npr. socijalna zaštita, inkluzija, podrška u obrazovanju i sl.)
- da li je ta saradnja formalizovana/institucionalizovana
- koji akteri su uključeni i na koji način i sa kakvom dinamikom postojeći oblik saradnje funkcioniše

⁹ Pirgos - Predah u kući, Feniks - Personalna asistencija za decu u obrazovnom sistemu

¹⁰ OŠ Osmi septembar i OŠ Sveti Sava - projekat "Učiteljice, i moji roditelji ne rade"

¹¹ Nakon isteka LPA 2010. godine nastavljeno je njegovo sprovođenje još 2 godine da bi 2013. godine bio usvojen revidirani LPA za period od 2013–2017. godine.

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

- kakva je koordinacija u planiranju, koordinacija resursa, koordinacija u pružanju usluga i u radu sa decom

Učesnici su istakli da **saradnja postoji u svim sferama od značaja za decu**, a naročito u oblastima brige o deci i porodici, socijalne zaštite, zdravlja, obrazovanja i bezbednosti. Postojeći oblici saradnje najčešće su institucionalizovani kroz zakonske odredbe i podzakonske akte (pravilnike i sl. naročito u sferi socijalne zaštite i obrazovanja). Pravilnici regulišu saradnju i u oblasti bezbednosti. Saradnja postoji između institucija formalnog sistema i nevladinog sektora u domenu sprovođenja projekata i pružanja podrške u konkurisanju za donatorska sredstva, ali ne i u zajedničkom planiranju potreba, budžeta za LPA, odnosno zajedničkog planiranja projekata i pristupa donatorima.

Najintenzivnija saradnja aktera ostvarena je kroz IRK. Ovo je formalno telo, regulisano na centralnom nivou, koje obuhvata imenovana lica iz zdravstvenih, prosvetnih institucija i institucija socijalne zaštite na lokalnu i čije je učešće u radu IRK plaćeno. U opštini Pirot je veliki obuhvat dece koji je prošao kroz IRK i koji je upisan u školu (41 dete u 2013. godini), a za pojedinu decu IRK izrađuje individualni obrazovni plan (IOP). U radu IRK mogu po pozivu učestvovati i druga lica u statusu gosta i ova mogućnost se koristi prema potrebi. Pozitivan primer saradnje u okviru IRK je i primer deljenja kadrovskih resursa. Naime, do sada je bila praksa da su, kada IRK utvrdi da je detetu sa smetnjama u razvoju potreban rad sa defektologom, škole koje imaju defektologa pozajmljivale ovaj kadar školama koje ga nemaju.

Poslednjih godina u opštini se veći akcenat stavlja na **umrežavanje institucija sistema** (naročito od početka sprovođenja LPA za decu), jer doprinosi boljoj organizaciji i boljim rezultatima rada sa decom naročito u onim institucijama koje imaju posebne timove (Tim za zaštitu dece od nasilja, Tim za inkluziju i sl.). Ova saradnja se odvija kroz Tim za implementaciju LPA za decu koji čine osobe koje su bile rukovodioci operativnih timova multisektorskog saveta za izradu LPA, a formalizovana je potpisivanjem Protokola o saradnji. Razvijena međuinstitucionalna saradnja koja je opstala i koja i danas funkcioniše se najbolje ogleda u administriranju konkursa za projekte za realizaciju LPA za decu.

Istaknut je i problem **nedovoljne saradnje sa roditeljima**. Naime, učesnici ocenjuju da postoji velika kriza roditeljstva, da roditelj danas ne zna kako da se ophodi prema detetu i kako da vodi svoje dete kroz život, ne zna kako i kome da se obrati za pomoć a pruženu podršku nekada i odbija. Tu saradnju je neophodno unaprediti, jer je čest slučaj da roditelji ometaju i opstruiraju institucije u pružanju stručne podrške detetu. Npr. kada se dete uputi na IRK zbog poteškoća u učenju, IRK za dete uradi IOP i pripremi meru podrške, a roditelj onda odbije da da saglasnost na meru, jer smatra da se dete na taj način etiketira i stigmatizuje. Slični su problemi i sa roditeljima Romske dece iz socijalno ugroženih porodica koji odbijaju da dete prebace u redovnu školu po nalazu IRK (u skladu sa najboljim interesom deteta) već insistiraju da dete ostane u specijalnoj školi kako ne bi izgubili materijalne povlastice koje po tom osnovu ostvaruju.

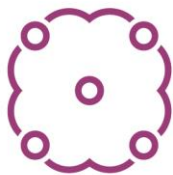
Adekvatnost mera

Treća tema diskusije odnosila se na **adekvatnost postojećih mera**. U okviru ove teme želeli smo da ispitamo sledeće:

- kako se u lokalnoj zajednici identifikuju potrebe za određenom merom i na osnovu kojih informacija i/ili podsticaja se iniciraju mere, programi i/ili inicijative

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

- koje se metode koriste u proceni potreba i formulisanju mere
- da li se tokom perioda implementacije mere vrši kontinuirano praćenje efekata i adekvatnosti mere

Kada je reč o planiranju mera, analiza stanja i procene potreba ciljne grupe vršena je jedino prilikom izrade LPA za decu. U svim drugim slučajevima mere su bile planirane **praćenjem podataka koji se prikupljaju po službenoj dužnosti** u okviru institucija sistema (DZ, OŠ, CSR i sl.). Jedno od osnovnih ograničenja za temeljniju identifikaciju i procenu potreba ciljne grupe i monitoring sprovođenja mera jeste nedovoljan kadrovski kapacitet unutar institucija sistema. Do sada je potrebe procenjivala Služba socijalne zaštite pri oštini - bez konsultacije sa predstavnicima institucija; Ukazano je na potrebu da postoji osoba/link između određene institucije i IRK.

Monitoring i procena efekata se ne vrše sistematično zbog nedostatka ljudskog kapaciteta. Adekvatnost i svrsishodnost mere se ne evaluira korišćenjem uobičajenih instrumenta ili metoda, već se procenjuje na osnovu vidljivih efekata.

Održivost mera

Četvrta tema diskusije odnosila se na pitanje **održivosti** i razmatrani su sledeći aspekti:

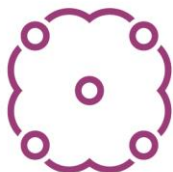
- mišljenja učesnika/ca o održivosti tekućih mera, programa i inicijativa (npr. održivost socijalnih usluga, održivost mera iz LPA za decu, održivost postojećih programa i inicijativa i sl.) i oblika saradnje usmerene na decu,
- da li se sagledava/procenjuje verovatnoća održivosti mere ili programa u fazi pre započinjanja mere/programa
- faktori koji naročito utiču na održivost (npr. stabilnost i promenljivost lokalnih vlasti, regulative, planiranje i izvršenje budžeta, prisustvo donatora i sl.)

Posmatrajući 9-godišnji period sprovođenja LPA za decu, većina mera, prava, projekata i sl. u oblasti podrške deci i porodici u opštini Pirot pokazala je relativnu održivost. Većina mera se finansira iz opštinskog budžeta i zavisi od **lokalnih političkih prilika** koje su u proteklom periodu relevantnom za LPA bile dosta stabilne. Stabilne političke prilike omogućile su prioritizaciju politike za decu u opštini Pirot kao i u lokalnom budžetu (alociranje sredstava, definisanje posebnog razdela za LPA i sl.). Zahvaljujući političkoj stabilnosti, nije bilo ni značajnih kadrovskih promena u profesionalnoj administraciji što je omogućilo da se u institucijama i sektorima koji rade sa decom razvije intersektorska saradnja, timska dinamika i stručni kapacitet. S tim u vezi, po usvajanju LPA, u sistematizaciji radnih mesta u opštinskoj upravi definisano je radno mesto "šefa službe za praćenje stanja dece u svim oblastima života dece", čiji je osnovni zadatak da prati i usmerava sve aktivnosti u opštini koje se tiču podrške deci. Po ovom je opština Pirot jedinstvena u Srbiji. Međutim, značajnije političke promene u Pirotu mogle bi da donesu drugačiji odnos prema politici za decu, a time i ugroze brojne mere i prava koja se na taj način finansiraju.

Faktori koji su pozitivno uticali na održivost mera za decu u Pirotu jesu sledeći:

1. **Definisanje jasne strateške orijentacije:** definisanje srednjeročnog plana od strane svih relevantnih institucija u opštini i usvajanje LPA za decu od strane najvišeg političkog organa u opštini uz opredeljena sredstva u opštinskom budžetu, doprinelo je povećanju izvesnosti i sigurnosti da će sve ono što se našlo u planu biti i sprovedeno i da će sve relevantne institucije pružati podršku.

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

2. **Opređeljivanje sredstava** na posebnoj budžetskoj liniji u opštinskom budžetu omogućilo je uvođenje javnog konkursa za projekte koji doprinose realizaciji LPA. Od 2006. Godine, kada je prvi put raspisan konkurs, godišnje se finansijski podrži između 28. i 38. projekata koje predlažu i sprovode DZ, škole, CSR, udruženja građana i druge institucije i organizacije koje rade sa decom.

3. Ostvarena **multisektorska saradnja** ključnih institucija sistema i civilnog društva povećava izvesnost da će predviđene mere i aktivnosti zaista biti realizovane na svim nivoima i u svim sektorima kojima su te mere u nadležnosti. Dobra multisektorska saradnja ostvarena je zahvaljujući činjenici da su svi akteri bili uključeni od početka i da danas sve institucije LPA podjednako osećaju "svojim".

Na kraju, istaknut je entuzijazam i posvećenosti pojedinaca kao faktor održivosti. Iako je entuzijazam doprineo uspehu sprovođenja mera podrške, o njemu treba razmišljati pre kao o opasnosti jer entuzijazam lako izčezava (naročito ako ne postoji adekvatan mehanizam priznanja i nagrađivanja), a kada se to desi, i sprovođenje mere ostaje bez glavnog oslonca.

Sa druge strane, manju održivost pokazale su ad hoc inicijative i projekti inicirani od samih institucija (škole, DZ i sl.) a koje se odnose na pružanje određenih usluga. Ovakve usluge projektnog tipa zavise od dostupnosti finansija, a finansiranje je po principu "ako ima – ima, i dok traje – traje."

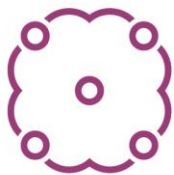
Decentralizacija i prenos nadležnosti

Pitanje **decentralizacije i prenosa nadležnosti** bili su peta tema diskusije i razmatrani su sledeći aspekti:

- kako su podeljene uloge i odgovornosti između lokalnog i nacionalnog nivoa – da li obim prenetih nadležnosti odgovara kapacitetima lokalnih institucija
- u kojoj meri je zajednica prihvatila "vlašništvo" nad prenetim nadležnostima

Proces decentralizacije nadležnosti, odgovornosti i finansiranja sproveden je parcijalno (kroz izmene nekoliko zakona npr. Zakona o socijalnoj zaštiti), pri čemu se nije vodilo dovoljno računa da su brojne nadležnosti interresornog karaktera iako su formalno dodeljene jednom resoru na koji se zakonske izmene odnose. Sa tim u vezi, na nivou lokalnih zajednica koje direktno rade sa korisnicima stvorena je konfuzija u pogledu postupanja prema korisnicima u određenim slučajevima zbog nedostatka jasnih procedura i smernica za rad sa centralnog nivoa. Npr. organizacija Dečje nedelje koju inicira Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike (MRSP) obično se realizuje u školama, a da za to ne postoji podrška Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja (MPN) - nastavni kadar bi se više uključio u ovu manifestaciju kada bi za taj angažman dobijali i određeni broj poena za stručno usavršavanje, za šta MPN nema sluha. **Parcijalnost se ogleda i u pogledu finansiranja.** Npr. u slučaju IRK, članice komisije su edukovane šta je njihova funkcija i čime IRK treba da se bavi, ali je ostalo nejasno koje instance su odgovorne za finansiranje različitih mera i odluka koje IRK donosi, a za čiju implementaciju su neophodna materijalna sredstva. Takođe, nije jasno ni koji nivo vlasti niti koja institucija je odgovorna za **nadzor nad vršenjem decentralizovanih nadležnosti, pružanje stručne i konsultativne podrške** lokalnoj administraciji kao i kome je i na koji način moguće uputiti komentare iz prakse u vezi sa identifikovanim nedostacima u vršenju prenetih nadležnosti i mogućnostima da se praksa unapredi. Sa druge strane lokalnom nivou su vrlo detaljno propisane brojne administrativne obaveze (vođenje različitih evidencija, izveštavanje i sl.) kao i kazne za neizvršavanje ovih obaveza, što za posledicu ima pomeranje fokusa

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

radnog opterećenja sa rada sa korisnicima na administrativne poslove. Svi navedeni nedostaci usporavaju pružanje usluga na lokalnu i ugrožavaju dostupnost mera i prava korisnicima.

(III.2) Opština Knjaževac

Uvod

Konsultativni sastanak u Knjaževcu održan je 20. maja 2014. godine u konferencijskoj sali Kuće partnerstva, a domaćin je bio Centar za kreativni razvoj iz Knjaževca. Na sastanku je bilo prisutno 17 učesnika/ca predstavnika/ca sledećih institucija: Opštinska uprava Knjaževac, Centar za socijalni rad Knjaževac (CSR), Zdravstveni centar Knjaževac (ZC), Nevladine organizacije (NVO) Centar za kreativni razvoj i Centar lokalne demokratije, Predškolska ustanova Bajka (PU), Osnovna škola Vuk Karadžić, Dečja akademija Super junaci, Srednja tehnička škola, Osnovna škola Kaplar i Kancelarija za mlade opštine Knjaževac (KzM). Pomenuti akteri su izrazili interesovanje da učestvuju u projektnim aktivnostima i doprinesu ostvarivanju projektnih ciljeva, dok je facilitatorica sastanka istakla da će intenzivnije aktivnosti usmerene na lokalnu zajednicu započeti u septembru.

Program sastanaka bio je podeljen u tri celine. U prvom delu (otvaranje) koji je trajao 10 minuta predstavljen je projekat *Zajednice za decu*, institucije koje ga sprovode, ciljevi sastanka i način rada a održano je i predstavljanje učesnika/ca sastanka. U drugom delu koji je trajao 1 sat i 50 minuta održana je diskusija na pet tema (1. tekuće mere, programi i inicijative, 2. intersektorska saradnja i koordinacija, 3. adekvatnost mera, 4. održivost mera, 5. decentralizacija i prenesene nadležnosti) koju je facilitirala Ana Jovanović iz Centra za kreativni razvoj (CKR) i Tijana Morača iz Agroinvest Fondacije Srbija/World Vision Austrija (AFS/WV) uz podršku Marka Stojanovića iz Zapadnobalkanskog instituta (WEBIN). U poslednjem, trećem delu koji je trajao 15 minuta identifikovane su dobre prakse i nedostaci u oblasti obezbeđivanja podrške deci u Knjaževcu i napravljen je dogovor o narednim aktivnostima na projektu.

11

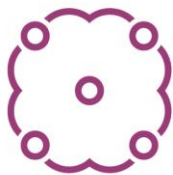
Postojeće mere, usluge i programi brige o deci

Uvodna tema diskusije odnosila se na **analizu postojećih/tekućih mera, programa i inicijativa** u oblasti obezbeđivanja podrške deci u Knjaževcu. U ovom delu diskusije smo želeli da sagledamo sledeće:

- šta i na koji način rade institucije prisutnih predstavnika/ca u oblasti obezbeđivanja podrške deci (npr. direktan rad sa korisnicima, rad na politikama za decu i sl.)
- koje mere, programi i inicijative (institucionalno i vaninstitucionalno) se trenutno sprovode u oblasti obezbeđivanja podrške deci i kakvu funkciju i cilj imaju
- šta čini pravni i finansijski okvir za sprovođenje tih aktivnosti (zakon, odluka, projekat, budžet i sl.)

U Knjaževcu je deci na raspolaganju **veliki broj mera podrške i usluga** koje spadaju u redovne nadležnosti institucija koje ih pružaju. Opštinska uprava Knjaževac, Odeljenje za privredu i društvene delatnosti vrši poslove iz svoje nadležnosti, a to su između ostalog i koordiniranje izrade strateških dokumenata i akcionih planova (Staregija održivog razvoja 2010-2020 i LPA za zbrinjavanje izbeglih i interno raseljenih lica za 2013, Strategija razvoja socijalne zaštite 2014-2018, LPA za mlade do 2014, LPA za obrazovanje Roma, LPA za decu koji nije usvojen, ali jeste pripremljen) i obezbeđivanje sredstava za finansiranje materijalnih troškova za decu (besplatan boravak u PU, besplatna užina i udžbenici i sl.). Sredstva se obezbeđuju na osnovu opštinske Odluke o finansijskoj podršci porodici.

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

PU pruža nekoliko važnih usluga i mera podrške poput besplatnih užbenika o pripremnom predškolskom programu (PPP) za Romske porodice i besplatnog pohađanja vrtića za decu u socijalnoj potrebi (obe mere finansira LS). Svake godine prilikom planiranja potreba za upisom dece u PU, informaciju o broju novorođene dece na teritoriji opštine u kojoj se nalazi, PU dobija od pedijatrijske službe. U PU je zaposlen i Pedagoški asistent koji pruža podršku Romskim roditeljima i deci. OŠ sprovodi sve mere i projekte koje inicira, koordinira i finansira LS ili organi centralnog nivoa vlasti (besplatna užina, besplatni udžbenici, besplatne ekscurzije za materijalno ugroženu decu, projekti ministarstava i sl.). Za decu sa slabijim uspehom u učenju obezbeđena je dopunska nastava, a za darovitu decu podrška kroz sekcije i radionice. U saradnji sa OŠ, patronažna služba ZC svakog meseca drži edukativne seminare o različitim aspektima zdravstvene zaštite za decu u OŠ. Do pre 2 godine ZC je imao Savetovalište za mlade koje više ne funkcioniše zbog oduzimanja prostora i nedostatka stručnog kadra. ZC zapošljava i jednu Zdravstvenu medijatorku za Rome.

CSR ima širok spektar ovlašćenja i nadležnosti i sprovodi niz mera i usluga za decu - od terenskog rada do sudskih postupaka zaštite, savetovanja, novčanih davanja i direktnog pružanja usluga. Brojna novčana prava i davanja se isplaćuju preko CSR, finansiraju se različiti troškovi postupaka (troškovi veštačenja u sudskim postupcima) i usluga za decu (smeštaj u hraniteljsku porodicu i svi prateći troškovi od obezbeđivanja garderobe do nadoknade hraniteljima i putnih troškova), i sl. Prihode koje CSR ostvaruje od tužilaštva po osnovu naplaćenih kazni za nasilje u porodici, usmerava na talentovanu i nadarenu decu nagrađujući njihove uspehe u školi i na takmičenjima. CSR pruža i usluge za decu koje se finansiraju iz opštinskog budžeta, a sprovodi i niz donatorskih projekata u okviru kojih se pružaju nove usluge za decu. U sferi socijalne zaštite, CSR sprovodi više donatorskih projekata za decu od kojih su najvažniji projekat zaštićenog stanovanja za samostalan život "Kuća na pola puta"¹², Dnevni boravak za decu sa poremećajem u ponašanju (i ova usluga je u prvim godinama projektno finansirana da bi finansiranje zatim preuzela LS) i usluga Predah (projektno finansiranje). Postoji i Savetovalište za brak i porodicu.

12

Institucije još uvek nisu uspele pojedinačno ili u saradnji sa drugim institucijama da razviju adekvatne mere prevencije i podrške za decu, najčešće Romsku, koja sa roditeljima svakog septembra odlaze u inostranstvo na rad i vraćaju se tek u maju, pri čemu ne pohađaju OŠ u Knjaževcu u koju su upisani. Ovo i dalje ostaje veliki problem u Knjaževcu - deca izložena navedenim okolnostima su najčešće u riziku od prevremenog napuštanja školovanja i ulaska u sistem socijalne zaštite.

Intersektorska saradnja i koordinacija

U okviru druge teme koja se odnosila na **intersektorsku saradnju i koordinaciju**, razmatrani su sledeća pitanja:

- u kojim oblastima je uspostavljena saradnja među akterima (npr. socijalna zaštita, inkluzija, podrška u obrazovanju i sl.)
- da li je ta saradnja formalizovana/institucionalizovana
- koji akteri su uključeni i na koji način i sa kakvom dinamikom postojeći oblik saradnje funkcioniše

¹² Usluga je u prvim godinama projekta finansirana donatorskim sredstvima uključujući i kupovinu stana za samostalan život dece i mladih bez roditeljskog staranja. Od 2009 godine finansiranje usluge je preuzela LS. U periodu 2008-09 godine uslugu je koristilo 14 dece i mladih od čega je 6 mladih zaposleno.

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

- kakva je koordinacija u planiranju, koordinacija resursa, koordinacija u pružanju usluga i u radu sa decom

Saradnja između institucija koje obezbeđuju podršku deci postoji i one su u vršenju svojih nadležnosti najčešće i oslonjene jedna na drugu. Kada je reč o zaštiti dece od nasilja, intersektorska saradnja se ostvaruje kroz Sporazum o zaštiti žrtava nasilja čiji je nosioci CSR, a potpisnice druge relevantne institucije poput MUP, Tužilaštva, ZC, OŠ i sl. Saradnja je vezana i za Posebni protokol o zaštiti dece od nasilja. Intenzivna saradnja postoji i na relaciji ZC i PU kada je reč o evidenciji novorođene dece i upisu dece u predškolske programe, zatim između PU i OŠ u domenu upisa dece u OŠ i praćenja obuhvata, tu je i saradnja sa Romskim koordinatorom koji doprinosi povećanju obuhvata upisa Romske dece u sve nivoje obrazovanja. Poslednjih godina se više potencira intersektorska saradnja kroz umrežavanje izvršilaca radi postizanja boljih efekata, ušteda i racionalnijeg raspolaganja resursima. Saradnja CSR postoji i sa KzM u volonterskom angažovanju mladih kao negovatelja i učesnika u pružanju usluga CSR što doprinosi povećanju kapaciteta CSR da pruži širu lepezu usluga većem broju korisnika na kvalitetniji način.

Iako sa većinom roditelja postoji dobra saradnja, neophodno je u intersektorskom saradnjom obuhvatiti i **roditeljsku zajednicu** radi bolje komunikacije i rešavanja tekućih izazova. Jedan od ključnih izazova je i nizak kapacitet za roditeljstvo kod brojnih roditelja i nerazumevanje zbog čega se u pružanju mera podrške javljaju brojni problemi. Npr. pojedini roditelji ne žele da daju saglasnost na propisanu meru podrške detetu, jer je smatraju neadekvatnom ili merom stigmatizacije. Postoje i roditelji koji izvršiocima uopšte ne dozvoljavaju da razgovaraju sa detetom u slučajevima kada se dete nasilno ponaša i procedura nalaže razgovor sa detetom. Zbog toga CSR i škole razmatraju mogućnost organizovanja "škole roditeljstva" u okviru koje bi edukovali roditelje kako da vrše svoju roditeljsku funkciju i kako da reaguju u različitim situacijama u kojima se najčešće ne snalaze.

13

Još veći **izazov leži u saradnji sa sudskim organima**. U mnogim slučajevima zaštite dece neophodna je momentalna reakcija (npr. CSR je u slučaju nasilja u obavezi da izrekne meru u roku od 24 časa) koja sa strane sudstva često izostaje ili reakcija nije adekvatna i dodatno opterećuje nastavak procesa. Npr. u slučaju nasilničkog ponašanja deteta, CSR je meru izrekao 2010. godine, a roditelj je na sudu do 2014. godine osporavao meru kao neadekvatnu sa argumentacijom da CSR nije iskoristio prvo neku adekvatniju meru poput ukora ili upozorenja roditelja. Drugi primer je takođe iz 2010: CSR je izrekao meru da se dete dodeli jednom od roditelja sa modelom viđanja, a slučaj još uvek nije rešen, jer je usledio niz žalbi, dokazivanje nasilja roditelja nad detetom, pa zloupotreba veštačenja itd.

Adekvatnost mera

Treća tema diskusije odnosila se na **adekvatnost postojećih mera**. U okviru ove teme želeli smo da ispitamo sledeće:

- kako se u lokalnoj zajednici identifikuju potrebe za određenom merom i na osnovu kojih informacija i/ili podsticaja se iniciraju mere, programi ili inicijative
- koje se metode koriste u proceni potreba i formulisanju mere
- da li se tokom perioda implementacije mere vrši kontinuirano praćenje efekata i adekvatnosti mere

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

Kada je reč o uslugama socijalne zaštite, sve novouvedene usluge osmišljene su nakon **sprovedenih istraživanja i ispitivanja potreba korisnika**. Sa tim u vezi, CSR je razvio sopstvene kapacitete i sprovodi sopstvena istraživanja procene potreba korisnika.

Kod monitoringa sprovođenja usluga situacija je nešto drugačija. Naime, zbog preopterećenosti zaposlenih radnim obavezama ("svi su angažovani 100%+") monitoring se ne vrši na sistematičan način. Evaluacija je slaba karika i u prosvetnim institucijama.

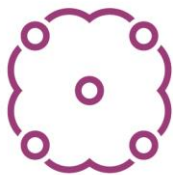
Neadekvatnost pojedinih mera i prava primećuje se naročito u praksi CSR. Npr. Novčanu socijalnu pomoć (NSP) najčešće ostvaruju Romske porodice, jer se nominalno uklapaju u sve zadate kriterijume. Međutim u nekim slučajevima stanje na terenu govori drugačije - radnici CSR su često u prilici da primete da lice koje ostvaruje NSP živi u luksuznom zdanju i vozi luksuzna kola. U proveru dokumentacije za ostvarivanje prava na NSP se pak vidi da to lice nema nikakvu imovinu u svom posedu i da trenutno koristi imovinu drugog lica koje je u inostranstvu. Sa druge strane, postoji deo građana koji su formalno zaposleni u preduzećima u restrukturiranju ili stečaju, ali ne primaju zaradu i realno su u socijalnoj potrebi. Bez obzira na okolnosti, ova lica se tretiraju kao zaposlena i ne odgovaraju kriterijumima za ostvarivanje prava na NSP. Tu je i problem zloupotrebe hraniteljstva. Npr. roditelji odu u inostranstvo na više meseci na rad, ostave decu kod srodnika (babe i dede) koji se evidentiraju kao staratelji i za hraniteljstvo dobijaju novčanu nadoknadu od CSR. Svi navedeni primeri oslikavaju problem neadekvatnog mehanizma prikupljanja i provere podataka i mehanizma nadzora. Tu je i pomenuta nedovoljno kvalitetna saradnja sa sudskim organima zbog su čega vaspitne mere iz Zakona o maloletnim počiniocima, i pored pokušaja da se harmonizuju sa evropskim standardima, i dalje predmet velike kritike. Npr. uzimanje izjave maloletnom licu da je počinio neki akt nasilja ili sl. se vrši u prisustvu lica iz CSR. Sudski postupci su se do skora vodili u Zaječaru, pa su predstavnici CSR svakodnevno morali da idu na ročišta u drugi grad, a često se dešavalo da se dete i roditelj ne pojave, dok CSR mora da se pojavi, što predstavlja veliko radno opterećenje za instituciju koja ima svega 6 zaposlenih stručnih radnika.

14

Tokom perioda pružanja usluge ili sprovođenja mere, empirijski se utvrde slabosti u sistemu i neadekvatnost pojedinih rešenja koje i finansijski opterećuju funkcionisanje sistema. Međutim, ne postoje mehanizmi da se takva saznanja prenesu na referentni nivo na kojem bi se izvršile korekcije i način funkcionisanja sistema unapredio. Jedan takav primer je sledeći: prilikom smeštaja deteta u hraniteljsku porodicu, CSR mora da uloži u smeštaj materijalno (npr. oprema za smeštaj košta 20.000 po detetu), zatim svaki dolazak deteta finansira CSR, odnosno kada god roditelj napiše zahtev za dolazak deteta na npr. razne porodične svetkovine (slava, rođendan i sl), sve te dolaske deteta je dužan da finansira CSR. Ovo je evidentan slučaj zloupotrebe propisane mere podrške od strane roditelja korisnika, ali se ovaj problem ne evidentira dalje u sistemu donosioca odluka.

Kad je reč o prevremenom napuštanju školovanja, stanje se prati i mere se osmišljavaju na osnovu **podataka koje institucije prikupljaju po službenoj dužnosti**. Tako npr. OŠ dobijaju podatke iz LS o planiranom broju učenika za svaku školu, na osnovu čega škola prati koliko je dece u odnosu na planirani broj upisala, a koliko se dece nije pojavilo na upisu. Po izvršenom upisu, OŠ obaveštava LS koliko dece sa spiska nije upisalo školu. Dalje se prati koliko dece je migriralo ili otišlo u inostranstvo, a koliko je ispalo iz sistema školovanja. PU prvi kontakt ostvaruje sa pedijatrijskom službom koja ima sve podatke o novorođenoj deci, i na taj način PU dobija informaciju o broju dece za PPP.

Održivost mera

Četvrta tema diskusije odnosila se na pitanje **održivosti** razmatrani su sledeći aspekti:

- mišljenja učesnika/ca o održivosti tekućih mera, programa i inicijativa (npr. održivost socijalnih usluga, održivost mera iz LPA za decu, održivost postojećih programa i inicijativa i sl.) i oblika saradnje usmerene na decu,
- da li se sagledava/procenjuje verovatnoća održivosti mere ili programa u fazi pre započinjanja mere/programa
- faktori koji naročito utiču na održivost (npr. stabilnost i promenljivost lokalnih vlasti, regulative, planiranje i izvršenje budžeta, prisustvo donatora i sl.)

U sferi usluga socijalne zaštite, sve **usluge koje su započete kao projekti prerasle su u održive usluge** koje se sada finansiraju iz opštinskog budžeta. Njihovu održivost potvrđuju brojne evaluacije i monitorinzi.

Decentralizacija i prenos nadležnosti

Pitanja **decentralizacije i prenosa nadležnosti** bila su peta tema diskusije i razmatrana su kroz sledeće aspekte:

- kako su podeljene uloge i odgovornosti između lokalnog i nacionalnog nivoa – da li obim prenetih nadležnosti odgovara kapacitetima lokalnih institucija
- u kojoj meri zajednica je prihvatila “vlašništvo” nad prenetim nadležnostima

15

Ključni problem u prenosu nadležnosti sa centralnog na lokalni nivo jeste **izostanak prethodnog konsultovanja** sa lokalnim nivoom. Naročito je u prosvetnom sistemu evidentan problem da svaka promena ministra i njegovih/njenih saradnika donosi i nove inicijative prema lokalnim institucijama i umnožavanje nivoa i polja odgovornosti. Npr. jedna ekipa u MPN započne jedan projekat, finansira ga i podržava nekoliko godine, a zatim dolazi do promene ministra, dolazi novi ministar sa novim projektom i novim zahtevima, stari projekat ostaje bez podrške, ali se očekuje da stručni kadar u OŠ nastavi da ga sprovodi i da ima kapacitet da pilotira i uvede i novi projekat u OŠ. Stručne službe, naravno, ne mogu da isprate sve nove zahteve bez dodatne podrške, administracija se povećava i usložnjava i dolazi do zasićenja. Drugim rečima, OŠ su zbog navedenih okolnosti prinuđene da se bave onim što je trenutno aktuelno, a pošto za druge projekte i mere nema dovoljno kapaciteta, ti projekti i mere ostaju po strani.

Takođe, ranije je konstatovan problem **nepostojanja mehanizma dvosmerne komunikacije** između centralnog i lokalnog nivoa u pravcu korigovanja postojećih pravila i procedura kada se na nivou izvršioca i dnevne prakse sa korisnicima utvrde slabosti i rupe u sistemu.

(III.3) Grad Novi Sad

Uvod

Konsultativni sastanak u Novom Sadu održan je 22. maja 2014. godine u Centru za proizvodnju znanja i veština. Na sastanku je bilo prisutno 21 učesnik/ca predstavnika/ca sledećih institucija: projekat “Jačanje porodice” - Dečje selo, Novosadski humanitarni centar, Centar za porodični smeštaj i usvajanje,

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

predškolska ustanova Radosno detinjstvo (PU), Dom za decu Verernik, Institut za zdravstvenu zaštitu dece i omladine Vojvodine, Svratište za decu ulice, Centar za primenjenu psihologiju i odsek za pedagogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu, Pokrajinski zavod za socijalnu zaštitu, Srednja škola i dom učenika Milan Petrović, Školska uprava Novi Sad (ŠUNS), Visoka škola za obrazovanje vaspitača, Dom zdravlja Novi Sad (DZ), Centar za socijalni rad - Sigurna kuća, Centar za socijalni rad, Gradska uprava (GU) – sektor za socijalnu i dečju zaštitu, predsednica interresorne komisije (IRK) i Centar za proizvodnju znanja i veština. Pomenuti akteri su izrazili interesovanje da učestvuju u projektnim aktivnostima i doprinesu ostvarivanju projektnih ciljeva dok je facilitatorica sastanka istakla da će intenzivnije aktivnosti usmerene na lokalnu zajednicu započeti u septembru.

Program sastanaka bio je podeljen u 3 celine. U prvom delu koji je trajao 20 minuta predstavljen je projekat *Zajednice za decu*, institucije koje ga sprovode, ciljevi sastanka i način rada a održano je i predstavljanje učesnika/ca sastanka. U drugom delu koji je trajao 1 sat i 35 minuta održana je diskusija na 3 teme (1. intersektorska saradnja i koordinacija, 2. adekvatnost mera, 3. održivost mera) koju je facilitirala Tatjana Lazor-Obradović iz Centra za proizvodnju znanja i veština uz podršku Tijane Morače iz Agroinvest fondacije Srbija/World Vision Austrija (AFS/WV) i Marka Stojanovića iz Zapadnobalkanskog instituta (WEBIN). U poslednjem trećem delu koji je trajao 25 minuta sumirani su zaključci i napravljen je dogovor o narednim aktivnostima na projektu.

Intersektorska saradnja i koordinacija

Uvodna tema diskusije odnosila se na **intersektorsku saradnju i koordinaciju**.

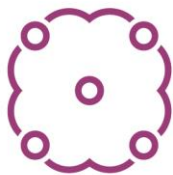
Iako se intersektorska saradnja Novom Sadu odvija bilateralno između institucija ili u okviru različitih sporazuma i protokola, još uvek nije uspostavljena sveobuhvatna koordinacija i saradnja koja objedinjuje sve relevantne aktere u oblasti brige o deci.

Učesnici su bilateralnu saradnju između svojih institucija uglavnom ocenili kao zadovoljavajuću. DZ saraduje sa institucijama po sužbenoj dužnosti na način koji je regulisan propisima, ali se sve češće javlja potreba za saradnjom sa nevladinim organizacijama (NVO) i drugim institucijama koje se bave specifičnim grupama ili problemima a koji nisu deo propisima koji regulišu saradnju. Ta saradnja za sada izostaje a za njom ima sve više potrebe.

Postoje brojni izazovi u ostvarivanju boljih intersektorskih odnosa u radu sa decom. Naime često su procedure saradnje između institucija neusaglašene ili se nove procedure uvode bez prethodne obuke i instruktaže te je institucijama **neophodan period obuke i sticanja rutine** u primeni nove procedure u saradnji sa drugom institucijom i međusobnog usaglašavanja s obzirom da se svake godine pojavi po neki novi pravilnik ili zahtev kojim oni treba da ovladaju. S tim u vezi, bolje definisane i razrađene procedure bi doprinele bržem sticanju rutine, bržem usklađivanju institucija, boljoj komunikaciji i saradnji i na kraju kvalitetnijoj usluzi za korisnika. U procedurama bi takođe trebalo **smanjiti administraciju i pojasniti značenje** određenih pravilnika kako bi se osnažilo samopouzdanje institucija da propis primenjuju na autentičan način i da ispravno postupaju. Istaknuto je i da je saradnja CSR i škola spora i da je saradnja najkritičnija u razmeni podataka. **Pristup podacima** je generalni problem u svim institucijama i tu je saradnja najlošija. Saradnja sa istraživačkim i visokoškolskim institucijama takođe nije

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

zadovoljavajuća. Ove institucije mogu biti izvor stručne podrške u edukacijama, intervencijama i prikupljanju i analizi podataka.

Kada je reč o saradnji u okviru IRK, individualna saradnja članova je dobra, saradnja na stručnim poslovima je brza i efikasna ali **opterećena brojnim administrativnim procedurama**. Pisana komunikacija je propisana obavezno, a administraciju dodatno komplikuje nekomplementarnost i kontradiktornost propisa.

U brojnim slučajevima je postojeća **saradnja institucija ostvarena projektno**. Obično se sa donatorom dogovori pilotiranje nove mere ili usluge u gradu što podrazumeva i aktivno učešće svih nadležnih institucija, a zatim se obezbedi podrška rukovodioca tih institucija i formalizuje se u formu sporazuma, protokola ili memorandum o saradnji. Na taj način se institucija i formalno obavezuje da će na predviđeni način učestvovati u projektu. Na ovaj način je formirana Mreža za sprečavanje trgovine decom¹³ kao i Mreža za zaštitu dece od nasilja i zanemarivanja¹⁴. Saradnja u okviru ovih mreža je zadovoljavajuća, komunikacija je dobra i redovna i reakcije su brze i efikasne kada se prijavi sumnja na zlostavljanje ili zanemarivanje.

Adekvatnost mera

Naredna tema diskusije odnosila se na **adekvatnost postojećih mera** i kako se u lokalnoj zajednici identifikuju potrebe za određenom merom i na osnovu kojih informacija i/ili podsticaja se iniciraju mere, programi i/ili inicijative, koje se metode koriste u proceni potreba i da li se tokom perioda implementacije mere vrši kontinuirano praćenje efekata i adekvatnosti mere.

17

GU je pripremila Strategiju socijalne zaštite ali je grad nije usvojio. Pripremljen je i usvojen Lokalni akcioni plan o pristupačnosti. U oba slučaja su dokumenta razvijana na osnovu **prethodno sprovedene analize stanja i procene potreba**. Svrtište za decu pruža niz usluga i mera podrške deci ulice i naročito Romskoj deci. Svoje mere i programe zasnivaju na podacima koje prikupljaju direktno od korisnika u Romskim naseljima i u zajednici. Svrtište ima ažurne baze dece i volontera koje sami vode. Podatke razmenjuju sa institucijama sistema u pojedinačnim slučajevima, na obostranu inicijativu.

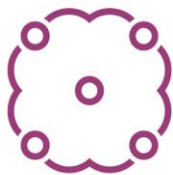
Planiranje i procena adekvatnosti mere ili usluge bi bili precizniji i celishodniji kada bi podaci koje prikupljaju institucije po službenoj dužnosti ali i NVO pružaoci usluga bili objedinjeni, sistematizovani i dostupni na jednom mestu, što trenutno nije slučaj. Takođe postojeće baze podataka u institucijama se ne koriste dovoljno u svrhu planiranja, analiziranja i procene efekata i adekvatnosti mera niti su dostupne zainteresovanoj javnosti i istraživačima koji mogu da ponude kvalitetivna istraživanja i interpretacije podataka.

Usluge koje pružaju institucije sistema a koje se finansiraju iz gradskog budžeta su razvijane i inicirane **kroz resorne odbore** u kojima su članovi stručni ljudi koji vršili procenu i daju predlog šta i kako da se

¹³ Formirana na inicijativu NVO Atina u okviru projekta, članice mreže su saradnju formalizovale potpisivanjem Sporazuma o saradnji.

¹⁴ Formirana na inicijativu UNICEF i MZ u okviru projekta, u mrežu su uključene sve relevantne institucije poput GU, MUP, suda i tužilaštva, DZ, OŠ, CSR, NVO koje su saradnju formalizovale potpisivanjem Protokola o saradnji.

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

uvode. Deo mera i usluga se uvodi projektno na inicijativu donatora. Tako će npr, mobilni timovi za rad u Romskim zajednicama biti formirani kroz projekat OEBS. Timovi za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja formirani su kroz pilot projekat UNICEF i MZ.

Pojedine mere **iniciraju same institucije**. Npr. CSR pokreće projekat praćenja upisa dece u preparni predškolski program (PPP), praćenje njihovog toka obrazovanja u OŠ i prelazak iz razreda u razred kako bi osigurali da deca ne ispadaju iz redovnog obrazovanja jer je procenjeno da je obrazovanje najbolji put izlaska iz siromaštva. Sa druge strane, veliki je izazov u izboru adekvatnih mera za Romsku populaciju koja odlazi u inostranstvo na rad i čija deca se pojave tek u maju, kada su grupe već popunjene i kada moraju da se upućuju u specijalne grupe. Ovo nije adekvatno rešenje. Izazovi izbora adekvatnih mera postoje i kada je reč o vakcinaciji dece, jer jedan broj Romske dece nije vakcinisan i kada se pojave na upisu, škola je zbog politike inkluzije prinuđena da nevakcinisano dete uključi u redovnu grupu gde nastaje rizik i po jednu i po drugu grupu dece. U ovakvoj situaciji se u svakom pogledu krši neki propis, i ako se odluči da se dete upiše i ako se odluči suprotno.

Pozitivan primer **kreiranja mere na osnovu osluškivanja potreba korisnika** jeste sledeći: IRK je na inicijativu Udruženja roditelja izradila vodič za roditelje o dostupnim uslugama, merama i kontaktima svih nadležnih institucija koji informišu roditelje šta, kako i gde mogu da ostvare za dete. Sa druge strane postoje i suprotni primeri izostanka adekvatne mere. Npr. pravilnici koji regulišu rad lokalnih institucija ne prate promene u povećanju obima nadležnosti i posla pa tako npr. pravilnici koji regulišu broj zaposlenih i sistematizaciju radnih mesta u PU nisu menjani i odnose se na prethodno stanje iako je u međuvremenu obim posla povećan.

Održivost mera

Završna tema diskusije odnosila se na pitanje **održivosti** i mišljenja učesnika/ca o održivosti tekućih mera, programa i inicijativa, saradnje usmerene na decu, da li se sagledava/procenjuje verovatnoća održivosti mere ili programa u fazi pre započinjanja mere/programa i koji faktori naročito utiču na održivost.

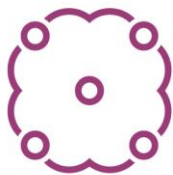
Procenjeno je da održivost najviše zavisi od **dostupnosti finansijskih sredstava i stručnog kadra**. Postoje primeri da su usluge i mreže saradnje u okviru kojih se usluga ostvaruje bili inicirani i početno finansirani od strane donatora a da je u kasnijoj fazi vlasništvo nad procesom i obavezom finansiranja preuzeo grad.

Kada je reč o merama i uslugama koje pružaju NVO, one rade uglavnom projektno i mere traju koliko traje **projektno finansiranje**. Istovremeno NVO imaju i svoje stalne programe koji se najviše zasnivaju na **volonterskoj osnovi** i manje su zavisni od donatorskih sredstava.

Teme koje su tokom diskusije pomenute ali nisu detaljnije razmatrane, a relevantne su u širem smislu, jesu:

- razvoj programa, protokola i zaštitnih mera od sagorevanja za volontere i profesionalce u mreži kao i razvoj mera podsticaja i nagrađivanja kako bi se očuvao motiv i entuzijazam volontera i profesionalaca;
- istraživanje zapošljivosti korisnika mreže i stručnog razvoja i usavršavanja stručnjaka u mreži;

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

- zaštita dece od zlostavljanja i dečjeg rada;

(III.4) Grad Kruševac

Uvod

Konsultativni sastanak u Kruševcu održan je 21. maja 2014. godine u prostoru Centra za stručno usavršavanje, a organizacija domaćin je NVO Korak napred iz Kruševca. Na sastanku je bilo prisutno 8 učesnika/ca predstavnika/ca sledećih institucija: Centar za socijalni rad Kruševac (CSR), Školska uprava Kruševac (organ Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja) (ŠUK), Visoka škola strukovnih studija za vaspitače Kruševac, Dom zdravlja Kruševac (DZ), NVO Korak napred, NVO Eurokontakt i NVO Palestra. Zbog krizne situacije sa poplavama, sastanku nisu prisustvovali predstavnici lokalne samouprave koji su potvrdili učešće, pa smo ostali uskraćeni za sveže podatke i informacije iz tekuće godine. Pomenuti akteri su izrazili interesovanje da učestvuju u projektnim aktivnostima i doprinesu ostvarivanju projektnih ciljeva, dok je facilitatorica sastanka istakla da će intenzivnije aktivnosti usmerene na lokalnu zajednicu započetu u septembru.

Program sastanaka bio je podeljen u 3 celine. U prvom delu (otvaranje) koji je trajao 20 minuta predstavljen je projekat, institucije koje ga sprovode, ciljevi sastanka i način rada, a takođe je održano i predstavljanje učesnika/ca sastanka. U drugom delu koji je trajao 1 sat i 40 minuta održana je diskusija na pet tema (1. tekuće mere, programi i inicijative, 2. intersektorska saradnja i koordinacija, 3. adekvatnost mera, 4. održivost mera, 5. decentralizacija i prenesene nadležnosti) koju su facilitirali Radomir Jevtić iz NVO Korak napred i Tijana Morača iz AFS/WV uz podršku Marka Stojanovića iz WEBIN. U poslednjem, trećem delu koji je trajao 20 minuta identifikovane su dobre prakse i nedostaci u oblasti obezbeđivanja podrške deci u Kruševcu i napravljen je dogovor o narednim aktivnostima na projektu.

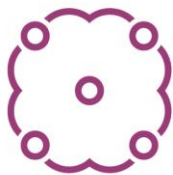
Postojeće mere, usluge i programi brige o deci

Uvodna tema diskusije odnosila se na **analizu postojećih/tekućih mera, programa i inicijativa** u oblasti obezbeđivanja podrške deci u Kruševcu. U ovom delu diskusije smo želeli da sagledamo sledeće:

- šta i na koji način rade institucije prisutnih predstavnika/ca u oblasti obezbeđivanja podrške deci (npr. direktan rad sa korisnicima, rad na politikama za decu i sl.)
- koje mere, programi i inicijative (institucionalno i vaninstitucionalno) se trenutno sprovode u u oblasti obezbeđivanja podrške deci i kakvu funkciju i cilj imaju
- šta čini pravni i finansijski okvir za sprovođenje tih aktivnosti (zakon, odluka, projekat, budžet i sl.)

Učesnici su se složili da je u prethodnom periodu grad Kruševac bio primer dobre prakse u obezbeđivanju mera podrške deci, sa velikim brojem mera i usluga i izraženom intersektorskom saradnjom, ali da je nakon lokalnih izbora 2012. godine započeo period stagnacije i diskontinuiteta sa do tada vođenom politikom za decu. Brojne usluge socijalne zaštite koje su godinama razvijane i pružane korisnicima su u međuvremenu ugašene. Strateška dokumenta koja su definisala ciljeve i prioritete socijalne zaštite i brige o deci su ignorisana do isteka, a nakon isteka važenja dokumenti nisu obnovljeni.

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

Opstale su pojedine mere koje finansira lokalna samouprava (npr. besplatna užina i školski pribor za decu u obrazovanju, finansiranje troškova prevoza za decu do bolnica van Kruševca i sl.) kao i mere i usluge koje spadaju u redovnu nadležnost lokalnih institucija: Savetovaništa u DZ i CSR, usluga Dnevnog centra za decu, usluga smeštanja u hraniteljske porodice kao i druge mere i usluge koje pruža CSR. Povremeno su dostupne usluge (najčešće volonterske) koje se obezbeđuju kroz ad hoc projekte NVO, ali su one ograničenog trajanja i zavise od dostupnosti donatorskih sredstava.

Većina usluga koje su bile sprovedene preko CSR su ugašene. Nije ostala više ni jedna usluga osim Stanovanja uz podršku (3 korisnika u 1 stanu) koja će se možda održati. Postoji tendencija povratka na stanje pre donošenja Zakona o socijalnoj zaštiti u kojem je jedini pružalac usluga CSR. Umesto pluralizacije pružalaca, postoji bojazan da je opredeljenje Gradske uprave da jedini pružalac usluga u Kruševcu bude CSR i da sve ide preko ove ustanove.

Do polovine 2012. godine NVO Korak napred je sprovodio uslugu Dnevnog boravka za decu i mlade sa problemima u ponašanju, ali je finansiranje usluge obustavljeno, iako je problematika na koju usluga deluje bila definisana kao jedan od prioriteta u Strategiji socijalne zaštite grada Kruševca i Lokalnom planu akcije za decu (LPA).

Kada je reč o finansiranju, u proteklom periodu je kombinovano finansiranje iz gradskog budžeta i iz donatorskih sredstava. U lokalnim budžetima nije uvek jasno vidljivo koja sredstva i na kojim sve linijama su opredeljena za decu. Kruševac je u periodu od 2008. do 2012. imao posebnu budžetsku liniju za finansiranje Strategije socijalne zaštite gde su bile i ranjive grupe dece, zatim liniju za finansiranje LPA, a budžetska sredstva za podršku deci nalazila su se i na drugim pozicijama poput sredstava namenjenih za školama, kabinetu Gradonačelnika, sredstava za prevoz bolesne dece, nagrada za darovite učesnike i sl.

Sve mere podrške deci imale su uporište u Odluci o pravima građana u socijalnoj zaštiti (kada je reč o merama koje se finansiraju iz budžeta grada) i u Strategiji socijalne zaštite za period od 2008 do 2012. godine i LPA. Međutim Strategija i LPA su istekli i nisu produženi, a stupanjem na snagu novog Zakona o socijalnoj zaštiti prestala je da važi Odluka o uslugama socijalne zaštite a nova Odluka o uslugama socijalne zaštite nije shodno doneta.

Intersektorska saradnja i koordinacija

U okviru druge teme koja se odnosila na **intersektorsku saradnju i koordinaciju**, razmatrani su sledeća pitanja:

- u kojim oblastima je uspostavljena saradnja među akterima (npr. socijalna zaštita, inkluzija, podrška u obrazovanju i sl.)
- da li je ta saradnja formalizovana/institucionalizovana
- koji akteri su uključeni i na koji način i sa kakvom dinamikom postojeći oblik saradnje funkcioniše
- kakva je koordinacija u planiranju, koordinacija resursa, koordinacija u pružanju usluga i u radu sa decom

U ranijem periodu je postojala saradnja između različitih institucija sistema kao i intersektorska saradnja koja je uključivala i civilno društvo, a koja se najbolje ogledala u **Protokolu o intersektorskoj saradnji** i postupanju sa decom sa rizikom u ponašanju koji su potpisale sve relevantne institucije i organizacije u

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

gradu Kruševcu. Protokol je u međuvremenu postao model definisanja intersektorske saradnje za celu Srbiju. Jedina slabost Protokola bila je činjenica da je i ovaj dokument osetljiv na političke promene, jer je neobavezujućeg karaktera. Takođe je u proteklom periodu ustanovljen i **Socijalni uslužni centar** kao čvorna tačka za umrežavanje institucija koje se bave socijalnom zaštitom u cilju prikupljanja na jedno mesto i umrežavanja svih podataka koji se po službenoj dužnosti prikupljaju u institucijama vezanim za sektor socijalne zaštite. Centar je umrežio CSR, Gradsku upravu, lokalnu filijalu Republičkog fonda za zdravstvenu zaštitu (RFZO), filijalu Nacionalne službe za zapošljavanje (NSZ), DZ i njihove podatke. Međutim, o ovom Centru nije vođeno dovoljno računa i nije poznato da li još uvek postoji. Saradnja aktera postoji i u okviru Interresorne komisije (IRK).

Generalni zaključak je da je nakon promene gradske uprave **intersektorska saradnja gotovo zamrla**, jer je grad prestao da komunicira sa lokalnim akterima. Jedan od primera gradske nezainteresovanosti za unapređivanje saradnje sa akterima ogleda se i u odbijanju inicijative NVO u Kruševcu od strane Gradske uprave da se pristupi izradi zajedničkog predloga projekta za majski konkurs Delegacije EU za finansiranje projekata u sferi socijalne zaštite.

Adekvatnost mera

Treća tema diskusije odnosila se na **adekvatnost postojećih mera**. U okviru ove teme želeli smo da ispitamo sledeće:

- kako se u lokalnoj zajednici identifikuju potrebe za određenom merom i na osnovu kojih informacija i/ili podsticaja se iniciraju mere, programi i/ili inicijative
- koje se metode koriste u proceni potreba i formulisanju mere
- da li se tokom perioda implementacije mere vrši kontinuirano praćenje efekata i adekvatnosti mere

21

U skladu sa Strategijom socijalne zaštite u Kruševcu u prethodnom periodu je postojalo telo u kojem su bili predstavnici svih relevantnih institucija i predstavnik civilnog društva, a koje je bilo odgovorno za praćenje i identifikovanje potreba, definisanje neophodnih budžetskih sredstava i pratilo izvršenje budžeta. To telo je multisektorski sagledavalo potrebe, šta je od toga finansirano tokom prethodnog perioda i šta treba da budu prioriteta za finansiranje u narednom periodu. Međutim, i ovo telo se više ne sastaje od promene lokalne vlasti niti se ova praksa i dalje primenjuje.

Jedan od izvora podataka koji je korišćen i identifikaciji potreba jeste i Devinfo baza, za čije je upravljanje u administraciji Gradske uprave u Kruševcu bilo sistematizovao radno mesto Koordinatora upravljanja bazom podataka, ali taj Koordinator više ne postoji i baza se ne ažurira. Koordinacija u planiranju je nekada postojala, postignuta je sinergija i multisektorska saradnja i u prikupljanju podataka, ali je tada bilo i više sredstava na raspolaganju, između ostalog i donatorskih, kojim je finansirano prikupljanje i obrada podataka radi planiranja zasnovanog na podacima. Danas je sredstava značajno manje, a bez sredstava nema ni istraživanja niti planiranja zasnovanog na podacima. Nije poznato kako se sada prikupljaju podaci i koji metodi se koriste u proceni potreba i identifikaciji mera.

Održivost mera

Četvrta tema diskusije odnosila se na pitanje **održivosti** i razmatrani su sledeći aspekti:

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

- mišljenja učesnika/ca o održivosti tekućih mera, programa i inicijativa (npr. održivost socijalnih usluga, održivost mera iz LPA za decu, održivost postojećih programa i inicijativa i sl.) i oblika saradnje usmerene na decu,
- da li se sagledava/procenjuje verovatnoća održivosti mere ili programa u fazi pre započinjanja mere/programa
- faktori koji naročito utiču na održivost (npr. stabilnost i promenljivost lokalnih vlasti, regulative, planiranje i izvršenje budžeta, prisustvo donatora i sl.)

Mišljenje učesnika je da su za održivost potrebni: 1) obezbeđena materijalna sredstva, 2) obezbeđena politička volja i 3) adekvatan pravni okvir. Npr. za uslugu koju je sproveo NVO Korak napred stvoreni su svi preduslovi za održivost: opremljen prostor, donatorska sredstva, edukovan kadar, formiran koncept rada, obezbeđena multisektorska saradnja, na nivou grada doneta Odluka o osnivanju dnevnog boravka što je bio i preduslov da bi se obezbedila donatorska sredstva za uslugu. U gradskom budžetu je takođe obezbeđena posebna budžetska linija za usluge socijalne zaštite, počeo je sa radom Tim za monitoring koji je pratio sprovođenje usluge i periodično evaluirao zadovoljstvo korisnika, te podnosio izveštaj Skupštini grada. Pre promene gradske vlasti, u budžetu je za socijalnu zaštitu bilo opredeljeno 9 miliona dinara namenjenih za projektno finansiranje usluga, sproveden je javni konkurs, donete su odluke o finansiranju i rešenja, ali iz tehničkih razloga nisu potpisani ugovori. Nakon promene gradske vlasti, promenila se i politika i ugovori nikada nisu potpisani.

Ovaj primer oslikava odsustvo političke volje i regulative za održivo finansiranja usluga, pa je time generalno doveden u pitanje čitav koncept održivosti usluga. Protekli dvogodišnji period od promene gradske vlasti obeležilo je odsustvo interesovanja nove gradske uprave za sektor socijalne zaštite i usluga za decu.

22

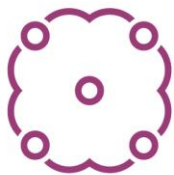
Decentralizacija i prenos nadležnosti

Pitanje **decentralizacije i prenosa nadležnosti** bili su peta tema diskusije i razmatrani su sledeći aspekti:

- kako su podeljene uloge i odgovornosti između lokalnog i nacionalnog nivoa – da li obim prenetih nadležnosti odgovara kapacitetima lokalnih institucija
- u kojoj meri zajednica je prihvatila “vlašništvo” nad prenetim nadležnostima

Mnoge nadležnosti i poslovi, naročito u oblasti socijalne zaštite su preneseni na nivo lokalne samouprave koje su ovaj prenos dočekale nespremno, naročito kada je u pitanju projektno finansiranje usluga i mera. Međutim, nije kompletna odgovornost za ovakvo stanje samo na resornom ministarstvu, već i na lokalnim institucijama sistema, a naročito lokalnim samoupravama. Lokalna zajednica treba da planira usluge i na osnovu toga traži transferna sredstva od centralnog nivoa, ali ovakav način funkcionisanja u praksi lokalnih samouprava nije zaživeo. Naprotiv, lokalne vlasti nisu tražile sredstva već su čekali da ih po nekom ključu ili automatizmu dobiju. Ključni problem u prenosu nadležnosti sa centralnog na lokalni nivo jeste izostanak prethodnog konsultovanja sa lokalnim nivoom. Naročito je u prosvetnom sistemu

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

evidentan problem da svaka promena ministra i njegovih/njenih saradnika donosi i nove inicijative prema lokalnim institucijama i umnožavanje nivoa i polja odgovornosti¹⁵.

Sa druge strane, pred lokalne samouprave stavljeno je puno toga, a one nemaju dovoljno razvijene kapacitete da sve to prihvate i sprovedu. Veliki je broj strategija i planova koji se donose na centralnom i lokalnom nivou, a od lokalne administracije se očekuje da prati usvajanje strategija i bude spremna da ih sprovodi. U praksi na lokalnom nivou, sprovođenje uvek ide po principu „kako naredi onaj koji rukovodi budžetom – šta kaže gradonačelnik da se finansira to će se finansirati, bez obzira na to šta piše u strategiji“.

Takođe, ranije je konstatovan problem nepostojanja mehanizma dvosmerne komunikacije između centralnog i lokalnog nivoa u pravcu korigovanja postojećih pravila i procedura kada se na nivou izvršioica i dnevne prakse sa korisnicima utvrde slabosti i rupe u sistemu.

(III.5) Grad Užice

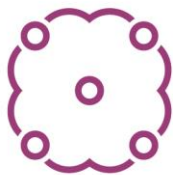
Uvod

Konsultativni sastanak u Užicu održan je 23. maja 2014. godine u prostoru Regionalnog centra za profesionalni razvoj zaposlenih u obrazovanju, a domaćin je bio je Užički centar za prava deteta. Na sastanku je bilo prisutno 19 učesnika/ca predstavnika/ca sledećih institucija: Užički centar za ljudska prava i demokratiju, Centar za socijalni rad (CSR), Školska uprava Užice (ŠUU), Predškolska ustanova (PU), Dom zdravlja (DZ), Osnovna škola (OŠ) Aleksa Dežović, Prva osnovna škola kralja Petra II, Savet roditelja grada Užica, Užički centar za prava deteta, Regionalna kancelarija za mlade, Policijska uprava Užice, Dnevni boravak za decu i mlade ometene u razvoju, Medicinska škola, OŠ Miodrag V. Matić za decu sa smetnjama, Udruženje invalida cerebralne i dečje paralize Užice i OŠ Slobodan Sekulić. Pomenuti akteri su izrazili interesovanje da učestvuju u projektnim aktivnostima i doprinesu ostvarivanju projektnih ciljeva, dok je facilitatorka sastanka istakla da će intenzivnije aktivnosti usmerene na lokalnu zajednicu započeti u u septembru.

Program sastanaka bio je podeljen u tri celine. U prvom delu (otvaranje) koji je trajao 15 minuta predstavljen je projekat *Zajednice za decu*, institucije koje ga sprovode, ciljevi sastanka i način rada, a održano je i predstavljanje učesnika/ca sastanka. U drugom delu koji je trajao 1 sat i 40 minuta održana je diskusija na 3 teme (1. intersektorska saradnja i koordinacija, 2. adekvatnost mera, 3. održivost mera) koju su facilitirale Jelena Žunić-Cicvarić iz Užičkog centra za prava deteta i Tijana Morača iz Agroinvest fondacije Srbija/World Vision Austrija (AFS/WV) uz podršku Marka Stojanovića iz Zapadnobalkanskog instituta (WEBIN). U poslednjem, trećem delu koji je trajao 10 minuta sumirani su zaključci i napravljen je dogovor o narednim aktivnostima na projektu.

¹⁵ Npr. jedna ekipa u MPN započne jedan projekat, finansira ga i podržava nekoliko godine, a zatim dolazi do promene ministra, dolazi novi ministar sa novim projektom i novim zahtevima, stari projekat ostaje bez podrške, ali se očekuje da stručni kadar u OŠ nastavi da ga sprovodi i da ima kapacitet da pilotira i uvede i novi projekat u OŠ. Stručne službe, naravno, ne mogu da isprate sve nove zahteve bez dodatne podrške, administracija se povećava i uslošnjava i dolazi do zasićenja. Drugim rečima, OŠ su zbog navedenih okolnosti prinuđene da se bave onim što je trenutno aktuelno, a pošto za druge projekte i mere nema dovoljno kapaciteta, ti projekti i mere ostaju po strani.

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

Adekvatnost mera

Uvodna tema diskusije odnosila se na **adekvatnost postojećih mera**, kako se u lokalnoj zajednici identifikuju potrebe za određenom merom i na osnovu kojih informacija i/ili podsticaja se iniciraju mere, programi i/ili inicijative, koje se metode koriste u proceni potreba i da li se tokom perioda implementacije mere vrši kontinuirano praćenje efekata i adekvatnosti mere.

Sve mere i usluge za decu koje se realizuju u Užicu predviđene su gradskom Odlukom o socijalnoj zaštiti. Postojali su i različiti strateški dokumenti poput LPA za decu, ali koji su istekli i nisu obnovljeni, a koji su definisali prioritete i pravce delovanja u datoj oblasti.

Trenutno u CSR radi Porodično savetovalište, zatim usluga Stanovanja uz podršku, Pomoć u kući za decu sa smetnjama u razvoju, dok su sve usluge koje su bile uvedene projektno (npr. rad sa decom sa problemima u ponašanju) ukinute.

Usluge su **uvedene kroz projekte pilotiranja** novih usluga. Ovi projekti su se finansirali najčešće iz 2 izvora: budžet grada¹⁶ i donatorska sredstva. Npr. dve usluge su uvedene uz podršku UNICEF-a, dok je Delegacija Evropske Unije (DEU) kroz nekoliko projekata pomogla da se izgrade infrastrukturni kapaciteti u oblasti socijalne zaštite.

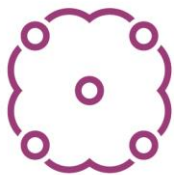
Kada je reč o načinu razvoja mera, one su se ranije osmišljavale isključivo **procenjujući potrebu dece** dok je danas glavni faktor u osmišljavanju mera raspoloživost finansijskih sredstava. Primer za to je uvođenje pedagoških asistenata koji su se pokazali kao najefektivnija mera kada se radi o podršci deci sa višestrukim smetnjama u razvoju i problemima u ponašanju. U prvoj godini uvođenja pedagoških asistenata, Zlatiborski okrug je imao više asistenata nego grad Beograd. Školska uprava Užice (ŠUU) je bila rukovodena isključivo potrebama deteta u angažovanju pedagoških asistenata i to je rađeno na ekonomičan način tako što su svakom asistentu dodeljena dva deteta sa kojima je radio po 50% vremena. Te godine je Zlatiborski okrug imao najmirniju inkluziju. Naredne godine je Ministarstvo prosvete i nauke (MPN) donelo odluku o redukovanju broja asistenata zbog budžetskih ograničenja, a od ove godine je personalna asistencija jedini vid podrške detetu u obrazovanju. Međutim, i personalnih asistenata je daleko od dovoljnog broja. Sve ovo značajno snižava kvalitet nastave, jer u razredu koji ima 27-28 učenika/ca i 1 dete sa autizmom i mentalnom retardacijom nastavnik je sve vreme posvećen tom detetu, a ostatak razreda ostaje bez kvalitetne pažnje.

Ne postoji monitoring sprovednja usluga i mera. Podaci su osnov svakog planiranja, a u Užicu svaka institucija ima neku svoju bazu koja se po strukturi i podacima razlikuje od baze druge institucije i ne postoji objedinjena baza podataka dostupnih na jednom mestu. Takođe, postojeći podaci nisu pouzdani i ažurni. Kada je reč o vršnjačkom nasilju ne postoji niti na nivou školske uprave Užica niti drugih školskih uprava registar slučajeva nasilja. Iako direktori škole u skladu sa procedurom prijave slučaj nasilja kada se desi, podaci se ne objedinjavaju u jedinstvenu bazu, niti se porede sa drugom istovrsnom bazom, npr bazom Policijske uprave. Neophodno je usaglašavanje akata unutar jednog sistema koji mora biti interno prohodan i to tako da svaka informacija ima svoj logičan kraj, jer ona samo tako može biti korisna

¹⁶ Od 2004-2013. u budžetu grada postojala je posebna budžetska linija za finansiranje inovativnih projekata u oblasti socijalne zaštite pod nazivom "Projekti reforme socijalne politike".

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

sistemu. Još uvek u okviru jednog Sistema nisu usaglašeni svi akti, a čak se ne koristi ni ista terminologija.

Intersektorska saradnja i koordinacija

Naredna tema diskusije odnosila se na **intersektorsku saradnju i koordinaciju**. U Užicu se intersektorska saradnja odvija bilateralno između institucija ili u okviru različitih sporazuma i protokola ali još uvek nije uspostavljena sveobuhvatna koordinacija i intersektorska saradnja koja objedinjuje sve relevantne aktere u oblasti brige o deci. Intersektorska saradnja u gradu je razvijana i osnaživana u proteklom periodu uz podršku tadašnje pomoćnice gradonačelnika zadužene za društvene delatnosti koja je bila veoma senzitivisana.

Saradnja se odvija i u okviru IRK. Praksa IRK Grada Užica pokazuje da su mere koje IRK izriče najčešće sledeće: (a) Iz domena obrazovanja - upotreba prilagođenih nastavnih sredstava i asistivne tehnologije; individualni obrazovni plan koji podrazumeva prilagođavanje - standard iz jednog ili više predmeta; angažovanje pratioca za ličnu pomoć detetu; (b) Iz domena zdravstvene zaštite - pravo na usluge koje nisu pokrivene zdravstvenim osiguranjem (lekovi koji se nalaze na negativnoj listi, lečenja i operacije, kupovina raznih pomagala, podrška porodici za lečenje deteta u inostranstvu, produženo bolovanje, lečenje u privatnim klinikama); (c) Iz domena socijalne zaštite - plaćanje prevoza deci od kuće do obrazovne institucije, ili do institucije u kojoj se leči; jednokratna novčana davanja; besplatan boravak u vrtiću i druge.

25

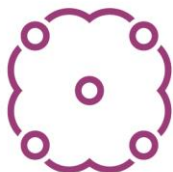
MUP ima dobru saradnju sa CSR, a kontakt sa decom ima samo u slučajevima kada su deca žrtve nekog vida zlostavljanja ili kada se dete pojavljuje kao izvršilac nekog krivičnog dela. MUP najviše radi sa roditeljima dece. DZ ima razvijenu saradnju sa svim akterima u sprečavanju nasilja i naročito vršnjačkog nasilja. DZ je tu upućen na MUP, OŠ, SŠ, CSR i roditelje i najčešće se problem javlja u saradnji sa roditeljom. Saradnja OŠ sa roditeljima se više svodi na davanje materijalne podrške od strane roditelja nego na saradnju u izvornom smislu te reči. Užice je jedan od nekoliko gradova u Srbiji koji ima Savet roditelja (i ovo telo je uvedeno projektno). Članovi Saveta su delegirani od strane Saveta roditelja OŠ i SŠ, ali je deo tih roditelja nezainteresovan za aktivan angažman, pa je i saradnja između roditelja iz Saveta nedovoljna. Intenzivnija saradnja sa roditeljima je neophodna i zbog činjenice da ni roditelji ne znaju svoja prava. Npr. roditelj ima pravo da od nastavnika traži individualizaciju plana rada sa detetom, ali većina roditelja nije upoznata sa tim. **Dobar primer bilateralne saradnje** škola je korišćenja usluga logopeda zaposlenog u specijalnoj školi, a koji usluge pruža i drugim školama i vrtićima, jer je ova struka deficitarna i nema ni sredstava za zapošljavanje većeg broja logopeda.

Saradnja se od 2008. godine odvijala i u okviru Saveta za socijalnu politiku kao pomoćnog tela gradonačelnika i Skupštine grada. Međutim nije poznato da li ovo telo i dalje funkcioniše jer učesnici konsultativnog sastanka nisu imali saznanja da se ovo telo sastajalo nakon promene lokalne vlasti 2012. godine.

Održivost mera

Završna tema diskusije odnosila se na pitanje **održivosti** i mišljenja učesnika/ca o održivosti tekućih mera, programa i inicijativa, saradnje usmerene na decu, da li se sagledava/procenjuje verovatnoća

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

održivosti mere ili programa u fazi pre započinjanja mere/programa i koji faktori naročito utiču na održivost.

Na održivost usluga i mera u Užicu najviše **utiče dostupnost finansijskih sredstava**. Od 2013. godine u budžetu se više ne planiraju sredstva za usluge i mere koje su u prethodnom periodu uvedene i te usluge se više ne pružaju korisnicima. U ranijem periodu koji je takođe karakterisala besparica, GU se mnogo više oslanjala na donatorsku zajednicu, pisani su projekti i proaktivnim pristupom su obezbeđivana dodatna sredstva.

Neophodno je bolje regulisati sferu dečije zaštite kako bi svaka procedura i pravilo imalo svoj logičan završetak. Npr, postoji IRK koji sagledava potrebe, utvrdi potrebu deteta i izrekne meru, ali se mera ne realizuje zbog nedostatka sredstava. U ovom slučaju nema nikakve sankcije, drugostepenog organa niti drugog rešenja.

GU je ukinula budžetsku liniju "Projekti reforme socijalne politike"¹⁷ koja je postojala od 2004. godine i koja je bila nešto poput lokalnog Fonda za socijalne inovacije i kroz koji su se sopstvenim sredstvima grada ispitivale potrebe korisnika i pilotirale pojedine usluge socijalne zaštite. Takođe, dešava se da Republika pokrene neku meru i finansira je sve dok ne ostane bez sredstava, a tada tu obavezu prebacuje na lokal koji nije spreman da prihvati tu obavezu.

(IV) Zaključci i predlozi mogućih pravaca delovanja u nastavku projekta

Na konsultativnim sastancima održanim u 5 targetiranih gradova i opština, identifikovano je više potencijalnih pravaca delovanja u nastavku projekta od kojih se većina odnosi na aktivnosti na lokalnom nivou a manji deo na aktivnosti na nacionalnom nivou.

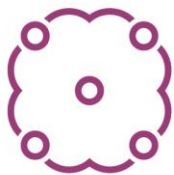
Lokalni nivo

Kada je reč o potencijalnim pravcima delovanja na lokalnom nivou, učesnici svih 5 konsultativnih sastanaka složili su se da jedan od prioriteta u budućnosti bude **dalji razvoj intersektorske saradnje u formi neformalne mreže ili foruma**. Gotovo svi učesnici su istakli potrebu da se češće sastaju u onom sastavu koji je bio prisutan na konsultativnim sastancima jer to smatraju jedinstvenom prilikom da komuniciraju na neformalan način, da razmenjuju informacije, komentare i sugestije i da dalje unapređuju međusobnu saradnju i stručnu praksu u radu sa korisnicima. Kako je na sastancima rečeno, izvršioci iz različitih institucija koje su uključene u rad sa decom, međusobno sarađuju na sprovođenju različitih mera i ostvarivanju prava, ali je ta saradnja svedena na procedure i postupke u radu sa korisnicima. Nemaju mogućnost da na profesionalnom nivou međusobno komuniciraju o pitanjima bitnim za unapređivanje saradnje između izvršioca i institucija. Na sastancima se moglo zaključiti da bi ovu inicijativu svi podržali i da bi je rado videli u nastavku projekta.

U *Pirotu*, *Knjaževcu* i *Užicu* su identifikovani brojni problemi u realizaciji mera podrške koji su posledica nesaradljivosti roditelja pa je u ovim gradovima prepoznata potreba da se u nastavku projekta radi na

¹⁷ 2012. godine u budžetu je na ovoj liniji za projekte bilo opredeljeno 3.5 miliona dinara

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

unapređivanju saradnje sa roditeljskom zajednicom radi obezbeđivanja podrške u sprovođenju mera i usluga kao i radi edukovanja roditelja i povećanja njihovog kapaciteta za roditeljstvo. Na ovaj način bi se smanjio i broj roditelja koji pokazuju nerazumevanje prema sistemu, ometaju pružanje mera podrške detetu i otežavaju čitav postupak. Iako je na sastancima prepoznata potreba za boljom saradnjom sa roditeljima, utisak je da se niko od učesnika nije naročito zainteresovao za dalju konkretizaciju i razradu ovog predloga niti za vođenje inicijative u ovom pravcu u nastavku projekta.

U *Knjaževcu* i *Novom Sadu*, i pored velikog broja strateških dokumenata koji u direktno ili indirektno targetiraju decu, **ne postoje jasni strateški okviri za rad sa decom** koji sve ove politike sistematizuju i optimizuju sredstva i resurse. Stoga su pokretanje inicijative za izradu gradskog **LAP za decu** u Novom Sadu odnosno opštinskog LAP u Knjaževcu identifikovani kao potencijalni pravci delovanja u nastavku projekta u ova dva grada. Ovom inicijativama bi se doprinelo stvaranju sistematskih, usaglašenih i koherentnih okvira politika za decu sa jasno definisanim ciljevima, projektovanim rezultatima, mehanizmima implementacije, opredeljenim sredstvima i podeljenim odgovornostima. Međutim, utisak je da u Knjaževcu ne postoji široko interesovanje o ovoj inicijativi i da ona verovatno ne bi zadobila neophodnu podršku aktera. Slična situacija je i u Novom Sadu, ali smo ovde naišli na snažno zagovaranje od strane respektabilnog i uticajnog NVO aktera koji bi lako mogao preokrenu trenutnu situaciju i izazove interesovanje većeg broja aktera za inicijativu.

U *Novom Sadu* i *Užicu* je istaknuta potreba da se **pravila i procedura pojasnei usaglase** radi unapređivanja saradnje stručnih službi i stručnog rada sa decom i da se **administrativne procedure pojednostave**.

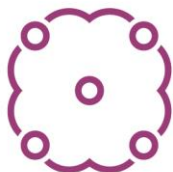
U *Pirotu* je još istaknuto da je entuzijizam pojedinaca izuzetno važan faktor uspeha mera u lokalnoj zajednici, ali je prepoznat i problem da još uvek ne postoji **adekvatan sistem priznanja i podsticaja** za motivisane i posvećene pojedince/ke i institucije koje naročito doprinose sprovođenju mera podrške za decu. Razvijanje ovakvog mehanizma doprinelo bi održavanju motivacije i osećaja tih pojedinaca da zajednica prepoznaje njihov trud i entuzijizam. Takođe je pomenuta potreba da se **unaprede kapaciteti lokalnih aktera u domenu zajedničkog planiranja programa i sredstava** radi zajedničkog nastupa pred donatorima.

U *Kruševcu* je istaknuta potreba da se započne inicijativa **zagovaranja prema gradskoj upravi** da se vrati na stare pozicije kada je reč o politici prema deci kako se ne bi anulirali efekti dugogodišnjeg jačanja lokalnih kapaciteta za pružanje podrške deci: osteljivost lokalnih odnosa u sferi socijalne zaštite na političke promene i nedostatak kontinuiteta prema politici podrške deci koja je do tada vođena više je nego evidentna na primeru Kruševca. Veliki broj usluga i mera koji su finansirani iz gradskog budžeta ukinuti su a strateška dokumenta i planovi nisu obnavljani. Saradnja gradske uprave sa drugim akterima u ovoj oblasti je gotovo zamrla.

Nacionalni nivo

Kada je reč o aktivnostima **na nacionalnom nivou**, na svih 5 konsultativnih sastanaka identifikovana je **potreba za drugačijim pristupom centralnog prema lokalnom nivou u procesu prenošenja nadležnosti**. Prepoznato je da se prilikom prenošenja nadležnosti lokalni nivo ne konsultuje, ne proverava se stepen pripremljenosti stručnih i administrativnih službi da usvoje i efektivno primene nove nadležnosti, ne postoji komunikacija između lokalnog i centralnog nivoa u primeni novih nadležnosti, nije obezbeđeno praćenje, nadzor i podrška lokalnom nivou u primeni novih nadležnosti a nije definisana ni

Umrežavanje zajednice
prema modelu
usmerenom ka detetu

Networking for
Community
Child-Oriented Model

instanca sa kojom se izvršioi na lokalnu mogu konsultovati u vezi sa primenom novih nadležnosti. Rezultat ovakvog stanja je slaba i neefikasna primena novih nadležnosti, nesigurnost lokalnih vlasti, a često i implementacija nadležnosti na pogrešan način. S tim u vezi identifikovana je potreba da se:

- problem jasno opiše, aktuelizuje i načini vidljivim centralnom nivou vlasti
- definiše konkretan predlog i pokrene inicijativa za promenom pristupa u prenosu nadležnosti sa centralnog na lokalni nivo.

Druga moguća tema za nacionalni nivo jeste pokretanje inicijative prema centralnom nivou vlasti da se **procedure unutar jednog sistema usaglase i harmonizuju** što bi omogućilo efikasniju primenu propisa.

(IV) Lista skraćenica

AFS	Agroinvest fondacija Srbija
CSR	Centar za socijalni rad
DZ	Dom zdravlja
GU	Gradska uprava
IOP	Individualni obrazovni plan
IRK	Interresorna komisija
KzM	Kancelarija za mlade
LAP/LPA	Lokalni akcioni plan za decu
LS	Lokalna samouprava
MPN	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
NSP	Novčana socijalna pomoć
NSZ	Nacionalna služba za zapošljavanje
NVO	Nevladina organizacija
OŠ	Osnovna škola
PPP	Pripremni predškolski program
PU	Predškolska uprava
RFZO	Republički fond za zdravstveno osiguranje
SO	Skupština opštine
ZC	Zdravstveni centar
WEBIN	Western Balkans Institute/Zapadnobalkanski institut
WV	World Vision Austria

